దాశరధిశతకము

బెజవాడ, 1926

Record no. 700

Dāśaradhiśatakamu

Bejavāḍa, 1926

Record no. 700

Bibliographic Record Target

దాశరధిశతకము / బెజవాడ : మారుతి అండు కో., 1926.

77, 3 p. ;18 cm.

Record no. 700

Dāśaradhiśatakamu / Bejavāḍa : Māruti aṃḍu Kō., 1926.

77, 3 p. ;18 cm.

Record no. 700

దాశరథిశతకము

టీకా తాత్పర్యసహితము.

పబ్లిషర్సు:

మారుతీరాం అండు కో,

బుక్కు సెల్లర్సు,

బెజవాడ.

1926.

 [వెల 0-4-0.

దాశరథిశతక

టీకా తాత్పర్యసహితం

SPECIMEN.

పబ్లిషర్సు:

మారుతీరాం అండు కో,

బుక్కు సెల్లర్సు

బెజవాడ.

1926

వెల 0-4-0.

బెజవాడ

వాణీ ముద్రాక్షరశాలయందు,

ముద్రింపబడినది.

1926

శ్రీరస్తు.

దాశరథిశతకము

సటీకము.

శ్రీ రఘురామ, చారుతుల • సీదళదామ, శమక్ష
మాది శృం । గారగుణాభిరామ, త్రిజ • గన్నుత
శౌర్యరమాలలామ దు । ర్వారకబంధరాక్షస
విరామ, జగజ్జనకల్మషార్ణవో । త్తారకనామ
భద్రగిరి • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 1

టీక. శ్రీ=ఐశ్వర్యముగల, రఘు=రఘుమహారాజుయొక్క, ఇక్ష్వాకు వంశమునకు మూలపురుషుఁడైన రఘుమహారాజుయొక్క వంశమున పుట్టినట్టి, రామ=రామ, చారు=సుందరమైన తులసీ=తులసియొక్క, దళ=పత్రముచేత దామ=దండగలవాఁడా, శమ=శాంతి, క్షమ=ఓర్పు, ఆది=మొదలగు, శృంగార=మనోహరములగు, గుణ=గుణములచేత, అభిరామ = ఒప్పినవాఁడా, త్రిజగత్=మూఁడులోకములచేతను, నుత=స్తుతించబడిన, శౌర్య=పరాక్రమముయొక్క, రమా= సంపదయనెడి, లలామ = ఆభరణములుగలవాఁడా, శౌర్యరమా = పరాక్రమమనే లక్ష్మిచేత - లలామ = శ్రేష్ఠుఁడైనవాఁడా, దుర్వార=వారింపరాని, కబంధరాక్షస=కబంధుఁడను రాక్షసుని, విరామ=చంపినవాఁడా, జగత్ = లోకమందలి, జన=ప్రజలయొక్క, కల్మష=పా

వమునెడి, అర్ణవ=సముద్రమును, ఉత్తారక = దాఁటించునట్టి, నామ=పేరుగల, కరుణాపయోనిధీ=దయాసముద్రుఁడవగు, భద్రగిరి = భద్రాచలమందు నివసించియున్న, దాశరథీ=దశరథుని కుమారుఁడైన శ్రీరామా.

తా. శ్రీరఘుమహారాజు వంశమునబుట్టి అందమగు తులసిదండదాల్చి, శమదమాది మంగళగుణములచే నొప్పి, మూఁడులోకములందును స్తుతికెక్కిన పరాక్రమసంపత్తిచే, ప్రకాశించి కబంధుఁడనురాక్షసునిచంపి, లోకుల పాపములను పారదోలుచు, కరుణాసముద్రుఁడవై భద్రాచలమందు నివసించియున్న దశరథకుమారుఁడవైన రామా.

ఉ. రామ విశాలవిక్రమ ప • రాజిత భార్గవరామ, సద్గుణ
స్తోమ, పరాంగనావిముఖ • సువ్రతకామ, వినీలనీరద
శ్యామ, కకుత్స్థ వంశకలశాంబుధిసోమ, సురారిదోర్బలో
ద్దామవిరామ భద్రగిరి • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 2

టీ. రామ=అందరిని రమింపఁజేయువాఁడా, విశాల = అధికమైన విక్రమ=పరాక్రమముచేత, పరాజిత=ఓడింపఁబడిన, భార్గవరామ = భృగు వంశమునఁబుట్టిన పరశురాముఁడను పేరు గలవాఁడా, సద్గుణస్తోమ=సత్ + గుణ=మంచిగుణముల, స్తోమ=సమూహమైనవాఁడా, పరాంగనా=పరస్త్రీల యందు; విముఖ=పెడముఖముగల, సువ్రత=మంచివ్రతమునందు, కామ = రక్తిగలవాఁడా, వినీల=మిక్కిలి నల్లనయిన, నీరద=మేఘమువలె, శ్యామ= నల్లనయిన, కకుత్స్థ=ఇక్ష్వాకువంశ్యులలో నొకఁడైన, వంశ = వంశమనెడి, కలశ + అంబుధి=పాలసముద్రమునకు, సోమ=చంద్రుఁడైనవాఁడా, సురారి=దేవతలకు శత్రువులయిన రాక్షసులయొక్క, దోర్బల = భుజబలముయొక్క, ఉద్దామ=అత్యంతమైన, విరామ=విశ్రాంతిగలవాఁడా, కరుణాపయోనిధీ=దయాసముద్రుఁడా, భద్రగిరిదాశరథీ=భద్రాచలరామా.

తా. అందముచే సర్వజనులను రంజింపఁజేయుచు, గొప్పపరాక్రమముచేపరశురామునిగెలిచి, ఇతరస్త్రీలయం దాసక్తిలేనివాఁడవై, నల్లనిమేఘమువంటి దేహకాంతితో నొప్పి, కాకుత్స్థవంశమునుఁ వర్ధిల్లఁజేసి రాక్షసుల బలములను తగ్గించి దయకలవాఁడను కీర్తిపొందిన భద్రాద్రిరామా.

చ. అగణితసత్యభాష, శర • ణాగతపోష, దయాలసజ్ఝరీ
విగతసమస్తదోష, పృథి • వీసురతోష, త్రిలోకపూతకృ
ద్గగనధునీమరందపద • కంజవిశేష మణిప్రభా ధగ
ద్ధగితవిభూష, భద్రగిరి • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ 3

టీ. అగణిత=ఎన్నరాని, సత్య=సత్యము, భాష=మాట్లాడువాఁడా, శరణాగత=శరణుజొచ్చినవారిని, పోష=పోషించువాఁడా, దయా=కరుణయనెడి, లసత్=ప్రకాశించుచున్న, ఝరీ=ప్రవాహముచేత;విగత=పోయిన సమస్త=సకలమయిన, దోష=(ఆశ్రితుల)దోషములుగలవాఁడా,పృథివీసుర= బ్రాహ్మణులను, తోష=సంతోషపెట్టువాఁడా. త్రిలోక = మూఁడులోకములను, పూతకృత్ = పవిత్రము చేయుచున్న, గగనధుని =ఆకాశనదియైన గంగను, మరంద=పూఁదేనెగల, పదకంజవిశేష=చరణపద్మవిశేషముగలఁవాఁడా, మణి=రత్నములయొక్క, ప్రభా=కాంతిచేత, ధగద్ధగిత=ధగధగమని ప్రకాశింపఁజేయబడిన, విభూష=సొమ్ములుగలవాఁడా, కరుణాపయోనిధీ=దయాసముద్రుఁడా, భద్రగిరిదాశరథీ=భద్రాచలవాసుఁడైన రామా.

తా. నిజస్థుఁడును, శరణాగతులను రక్షించువాఁడును, ఆశ్రితులపాపములనన్నిటిని యెక్కువ దయచేత పారదోలువాఁడును. బ్రాహ్మణులనుసంతోషపెట్టువాఁడును, మూఁడులోకములను పవిత్రముగాఁ జేయునట్టి గంగపుట్టిన చరణారవిందములు గలవాఁడును, రత్నముల కాంతులచే ఎక్కువగ మెఱయుచున్న నగలను ధరించినవాఁడును, దయగలవాఁడును, భద్రాచలవాసియునగు శ్రీరామా.

ఉ. రంగదరాతిభంగ, ఖగ • రాజతురంగ, విపత్పరంపరో
త్తుంగతమఃపతంగ, పరి • తోషితరంగ, దయాంతరంగ స
త్సంగధరాత్మజాహృదయ • సారసభృంగ, నిశాచరాబ్జమా
తంగ, శుభాంగ, భద్రగిరి • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ 4

టీ. రంగత్=ప్రకాశించుచున్న, అరాతి=శత్రువులను, భంగ=ఓడించువాఁడా, ఖగరాజ=పక్షిరాజగు గరుత్మంతుఁడనెడి, తురంగ=గుఱ్ఱము గలవాఁడా, విపత్=ఆపదయొక్క, పరంపరా=యొడతెగని, ఉత్తుంగ=మిక్కిలియైన, తమః=చీఁకటికి, పతంగ=సూర్యుఁడైనవాఁడా, పరితోషిత=మిక్కిలిసంతోషపెట్టఁబడిన, రంగ=రంగస్వామి, దయాంతరంగ=దయగలమనస్సు గలవాఁడా, సత్+సంగ=సజ్జనులతోడి కూడికగలవాఁడా. ధరాత్మజా=భూదేవికూఁతురైన సీతాదేవియొక్క, హృదయ=మనస్సు అనెడి సారస=పద్మమునకు, భృంగ=తుమ్మెదవంటివాఁడా. నిశాచర=రాక్షసులను అబ్జ=తామరలకు, మాతంగ=ఏనుగుఅయినవాఁడా, శుభాంగ=మంగళమైన అవయవములుగలవాఁడా, కరుణాపయోనిధీ, భద్రగిరి, దాశరథీ.

తా. శత్రువుల గర్వమడచువాఁడును, పక్షివాహనారూఢుఁడును, ఆశ్రితుల యాపదలను పోగొట్టువాఁడును, రంగనాథుని సంతోషపెట్టినవాఁడును, దయగల మనస్సుగలవాఁడును, సత్పురుషులచే కొలువఁబడినవాఁడును, సీతయొక్క, ప్రేమకును, ధ్యానమునకును విషయమైనవాఁడును, దయాసముద్రుఁడునగు భద్రాచలరామా.

ఉ. శ్రీద సనందనాదిముని • సేవితపాద దిగంతకీర్తి సం
పాద సమస్తభూతపరి • పాలవినోద విషాద వల్లికా
చ్ఛేద ధరాధినాథకుల సింధుసుధామయపాద నృత్తగీ
తాదివినోద భద్రగిరి, దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 5

టీ. శ్రీద=సంపదను ఇచ్చువాఁడా, సనందనాది = సనందనుడు మొదలయిన, ముని=ఋషులచే, సేవిత = కొలువబడిన, పాద=చరణములు, దిగంత=దిక్కుకొనలయందలి, కీర్తి=యశస్సుయొక్క. సంపాద=సంపాదనము, సమస్త=సకలమైన భూత=ప్రాణులయొక్క, పరిపాల=రక్షించుటయందు, వినోద=వేడుకగలవాఁడా, విషాద=దుఃఖమనెడి, వల్లికా=తీగను ఛేద=త్రెంచువాఁడా, ధరాధినాథ = రాజులయొక్క, కుల=వంశమను, సింధు=సముద్రమునకు, సుధామయ=అమృతమయములైన పాద=కిరణములుగల చంద్రుఁడైనవాఁడా, నృత్త=నాట్యము, గీత=పాట, ఆది=మొదలయిన, వినోద=వేడుకలఁగలవాఁడా,

తా. భక్తులకు సంపదల నిచ్చుచు, సనకసనందనాది ఋషులు కొలుచునట్టి పాదములుగలిగి, దిక్కులయందెల్లఁ బ్రసిద్ధిగాంచి సకలప్రాణులను లీలమెయిని రక్షించుచు, దుఃఖములను బోఁగొట్టుచు, రాచకులమునందుద్భవించుటచే, దానికి అభివృద్ధిగలిగించి నృత్తగీతాదులగు వేడుకలందాసక్తుఁడైన దయాసముద్రుండగు భద్రాచలరామా.

ఉ. ఆర్యుల కెల్ల మ్రొక్కి వినతాంగుఁడనై రఘునాథభట్టరా
చార్యుల కంజలెత్తి కవి • సత్తములన్ వినుతించి కార్యసౌ
కర్య మెలర్పనొక్కశత • కంబొనఁగూర్చి రచింతు నేఁడు తా
త్పర్యమునన్ గ్రహింపుమిది • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ 6

టీ. ఆర్యులకున్ ఎల్లన్=పెద్దలకందఱికిని, వినతాంగుఁడనై=అడఁకువచేత వినమ్రములైన అవయవములు గలవాఁడనై, మ్రొక్కి, రఘునాథభట్టరాచార్యులకున్=రఘునాథభట్టరు అనెడి గురువునకు అంజలెత్తి=చేయిమోడ్చి, కవిసత్తములన్=కవిశ్రేష్ఠులను, వినుతించి=పొగడి, కార్యసౌకర్యము=కార్యము సులభముగా చేయఁగూడుటను, ఎలర్పన్=కలుగ, ఒకశతకంబు=ఒకశతకమును, ఒనగూర్చి=జేసి, నేఁడు=నేటిదినము ఇప్పుడనుట,

రచింతుఁ=చేసెదను, కరుణాపయోనిధీ=కరుణాసముద్రా, భద్రగిరి దాశరథీ=భద్రాచలవాసియగు శ్రీరామా, ఇది=ఈశతకమును, తాత్పర్యమునన్ ఆసక్తితోడ, గ్రహింపుము=కయికొనుము.

తా. నేను అణకువతో పెద్దలకందఱికిని మ్రొక్కి, మాగురువు అయిన రఘునాథభట్టరువారికి నమస్కరించి, శ్రేష్ఠులను బొగడి, వారి యాశీస్సులచే నాకార్యము సుకరముకాఁగా యిపుడు ఒకశతకమును మాత్రమే రచించుచున్నాను. కరుణాసముద్రుడవైన భద్రగిరిరామా! నా యీశతకమును ఆసక్తితోఁ గయికొనుము.

చ. మసకొని రేఁగుబండ్లకును • మౌక్తికముల్ వెలబోసినట్లు దు
ర్వ్యసనము జెంది కావ్యము దు • రాత్ములకిచ్చితి మోసమయ్యె నా
రసనకుఁ బూతవృత్తిసుక • రంబుగఁ జేకురునట్లు వాక్సుధా
రసములు చిల్కఁ బద్యముఖ • రంగమునందు నటింపవయ్య సం
తసమును జెంది భద్రగిరి • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 7

టీ. మసకొని=ఆసపడి, రేఁగు బండ్లకును, మౌక్తికముల్=ముత్తెములను, వెలవోసినట్లు=ఖరీదిచ్చిన విధమున, దుర్వ్యసనముఁ=చెడ్డ ఆసక్తిని చెంది=పొంది, కావ్యమును, దురాత్ములకుఁ=దుష్టులకు, ఇచ్చితిఁ=అంకితముగా యిచ్చితిని, మోసము అయ్యె=దానిచే మోసపోతిననుట, నారసనకున్=నానాలుకకు, పూతవృత్తి=పరిశుద్ధమైన వర్తనము, సుకరంబుగఁ=సులువుగా, చేకురునట్లు=కలుగునట్లు, వాక్సుధారసములు=వాక్కులనెడి యమృతరసములు, చిల్కఁ=ఒలుకునట్లు, పద్యముఖరంగమునందు=పద్యములుగల నాముఖమనెడి నాట్యరంగమునందు, సంతసమును= సంతోషమును, చెంది, భద్రగిరి, దాశరథీ, కరుణాపయోనిధీ, నటింపవయ్య = నాట్యము సేయుమా.

తా. ముత్యాలు ఖరీదుగపోసి రేగుపండ్లను అసపడినట్లు, దుష్టులకాసపడి వారికి కావ్యములను చెప్పి పురుషార్థమును చెందక మోసపోతిని. దానిని

వర్ణించుటచే, నా నాలుక మలినమైనది. కావున దానికి మాఱుగా పరిశుద్ధిగలుగునట్లు నీకంకితముగా కావ్యము సేయఁగోరెద. అప్పుడు నానాలుకయనెడి రంగమునందు నీవు నిలిచి ఆడి అమృతము లొలుకునట్టి పద్యములను చెప్పునట్లు చేయవలయును.

ఉ. శ్రీరమణీయహార యత • సీకుసుమాభశరీర, భక్తమం
దార వికారదూర, పరతత్త్వవిహార, త్రిలోకచేతనో
ద్ధార, దురంతపాతక వి • తానవిదూర ఖరాదిదైత్యకాం
తారకుఠార భద్రగిరి • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 8

టీ. శ్రీ=కాంతిచేత, రమణీయ=మనోహరమైన, హార=హారములుగల, అతసీకుసుమ=అవిసె పువ్వులతో, ఆభ=సాటియైన, శరీర = దేహముగలవాఁడా, భక్తమందార=భక్తులకు కల్పవృక్షమైనవాఁడా, వికారదూర=వికారము లేనివాఁడా, పరతత్త్వ = పరమాత్మస్వరూపముయొక్క, విహార=అవతారాది విహారములయినవాఁడా, త్రిలోక=మూఁడులోకములందలి, చేతన=జీవులను, ఉద్ధార=ఉద్ధరించువాఁడా, దురంత=అంతము లేని, పాతక=పాపములయొక్క, వితాన=సమూహమునకు, విదూర=మిక్కిలి దూరమైనవాఁడా, ఖరాది=ఖరుఁడు మొదలుగాగల, దైత్య=రాక్షసులనెడి, కాంతార=అడవికి, కుఠార=గొడ్డలియైన, కరుణాపయోనిధీ, భద్రగిరి దాశరథీ

తా. కాంతిచేత మనోహరమైన హారములు దాల్చి, అవిసెపూలవంటి మేనికాంతిగలిగి, భక్తులకోర్కెలదీర్చుచు, నిపరతత్త్వస్వరూపమునందు రమించుచు, ముల్లోకములందలి జీవులరక్షించుచు సకలపాపములకు దూరుఁడై ఖరుఁడు మొదలగురాక్షసులను చంపి దయాసముద్రుఁడైయున్న భద్రాద్రిరామా.

చ. దురితలతాలవిత్ర ఖర • దూషణకాననవీతిహోత్ర భూ
భరణకళావిచిత్ర, భవ • బంధవిమోచనసూత్ర చారువి

స్ఫురదరవింద నేత్ర, ఘన • పుణ్యచరిత్ర వినీలభూరికం
ధరసమగాత్ర, భద్రగిరి • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 9

టీ. దురిత=పాపమనెడి, లతా=తీఁగలను, లవిత్ర=కొడవలియైనవాఁడా, ఖరదూషణ=ఖరుఁడు దూషణుఁడుఅను, కానన=అడవికి, వీతిహోత్ర=అగ్నియైనవాఁడా, భూ=భూమియొక్క, భరణ=భరించుటయును, కళా=విజ్ఞానముచేత, విచిత్ర=విచిత్రుఁడైనవాఁడా, భవ=పుట్టుకయనెడి, బంధ=ముడిని, విమోచన=విడుచుటయును, సూత్ర=విధిగలవాఁడా, చారు=సుందరమై, విస్ఫురత్ = మిక్కిలి ప్రకాశించుచున్న, అరవింద = తామరలవంటి నేత్ర=నేత్రములుగలవాఁడా, ఘన=మిక్కిలియు, పుణ్య=పవిత్రమైన, చరిత్ర చరిత్రములుగలవాఁడా, వినీల=ఎక్కువనల్లనై, భూరి=అధికమైన, కంధర=మబ్బుతోడ, సమ=సమానమైన, గాత్ర=శరీరముగలవాఁడా.

తా. తీఁగలనెడిపాపములను కొడవలితో త్రుంచుచు, అగ్ని అడవిని వలె ఖరదూషణులను నాశముచేసి, నానావిధలీలలచే భూమిని భరించుచు, జన్మ పరంపరలను దూలించుచు, తామరపువ్వుల వంటి సొగసైనకన్నుఁగవ గలిగి, మిక్కిలి పావనమైన చరిత్రముచం బ్రవర్తిల్లి నల్లని మబ్బువంటి శరీరమును దాల్చి కరుణా సముద్రుఁడవైన భద్రాచల రామా.

చ. కనకవిశాలచేల భవ • కానన శాతకుఠారధార స
జ్జనపరిపాల శీల దివి • జస్తుతసద్గుణకాండ కాండసం
జనితపరాక్రమక్రమ వి • శారద శారదకందకుంద చం
దనఘనసారసారయశ • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 10

టీ. కనక=బంగారమయమును, విశాల=ఎక్కువైనదియును, అగు, చేల=వస్త్రముగలవాఁడా, భవ=పుట్టుకయనెడి, కానన=అడవికి, శాత వాఁడి=యైన, కుఠార=గొడ్డలియొక్క, ధార=వాదరయైనవాఁడా, సజ్జన=యోగ్యులను పరిపాల = రక్షించుటయే, శీల = స్వభావముగాఁగలవాఁడా, దేవతలచేత, స్తుత=స్తోత్రముచేయబడిన, సద్గుణ=మంచిగుణముల, కాండ = సమూహముగలవాఁడా! కాండసంజనిత=నీటియందుపుట్టిన అగ్నియొక్క, పరాక్రమ=శౌర్యముయొక్క, క్రమ=విధమునందు, విశారద=పండితుఁడయినవాఁడా, శారద =శరత్కాలసంబంధియైన, కంద=మబ్బు, కుంద=మొల్లలు, చందన=చందనము ఘనసార=పచ్చకర్పూరము, సార= శ్రేష్ఠమయిన యశ=కీర్తిగలవాఁడా.

తా॥ విరివియైన బంగరు బట్టనుగట్టి పదునైన గొడ్డలిచే అడవిని నఱుకునట్లు జన్మపరంపరను నాశముచేసి, సత్పురుషులనురక్షించుటయే స్వభావముగలిగి దేవతలు పొగడునట్టి గుణగణముచే రాణించి, అగ్నివంటి పరాక్రమముతోగూడి శరత్కాల మేఘములు, మల్లె, చందనము పచ్చకర్పూరము వలె తెల్లనై మెరయుచున్న కీర్తిగలిగి, కరుణానిధివయిన భద్రాచలరామా

ఉ. శ్రీరఘువంశతోయధికి శీతమయూఖుఁడ వైన నీపవి
త్రోరుపదాబ్జముల్ వికసి • తోత్పలచంపకవృత్తమాధురీ
పూరితవాక్ప్రసూనములఁ బూజలొనర్చెదఁ జిత్తగింపుమీ
తారకనామ భద్రగిరి • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 11

టీ. శ్రీ=సంపత్కరమైన, రఘువంశ=రఘురాజువంశమనెడి, తోయధికి=సముద్రమునకు, శీతమయూఖుడవు=చంద్రుఁడవు, ఐన=అయినట్టి, నీ=నీయొక్క, పవిత్ర=పావనములును, ఉరు=గొప్పవియు, శ్రేష్ఠ, పదాబ్జముల్=తామరలవంటి యడుగులను, వికసిత=ప్రకాశించిన, ఉత్పల=ఉత్పలమాలికలు, చంపక=చంపకమాలికలు అనెడి, వృత్త=వృత్తములయొక్క మాధురీ = తీయఁదనముచేత, పూరిత=నింపబడిన, వాక్ = వాక్కు అనెడి, వికసిత=వికసించిన, ఉత్పల=నల్లగలువలయు, చంపక=సంపెంగలయు, వృత్త=వర్తనముగలవియు, మాధురి=చక్కదనముచేత, పూరిత=నిం

డినవియు, అగు, ప్రసూనములన్=పువ్వులచేత, ఒనర్చెదను=చేసెదను, తారక=సంసారమును తరింప జేయునట్టి, నామ=దివ్యనామము గలవాఁడా, చిత్తగింపుమీ=అంగీకరింపుమూ.

తా. చంద్రుఁడు తాను పుట్టిన సముద్రమును వృద్ధిజేయునట్లు రఘుమహారాజు వంశమునం బుట్టిదానినివృద్ధిజేయువాఁడవైన నీయొక్క పాదారవిందములను ఉత్పలచంపకమాలికా వృత్తములందలి, వాక్కులనెడి ఉత్పలచంపక పుష్పములచేత బూజించుచున్నాను. కయికొనుమూ.

చ. గురుతరమైన కావ్యరస • గుంభనకబ్బురమందిముష్కరుల్
సరసులమాడ్కిసంతసిల • జాలుదురోటు శశాంకచంద్రికాం
కురముల కిందుకాంతమణి • కోట్స్రవించిన భంగి వింధ్యభూ
ధరమునజాలునే శిలలు • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 12

టీ. గురుతరము=మిక్కిలి గొప్పది, ఐన, కావ్య=కావ్యమునందలి, రస=శృంగారాదిరసములయొక్క, గుంభనమున్=కూర్పునకు, ముష్కరుల్=రసజ్ఞతలేని మూఢులు, సరసులమాడ్కి=రసికులవలె, అబ్బురముఅంది=ఆశ్చర్యమునుపొంది, సంతసిలన్=సంతోషించుటకు, చాలుదురోటు=శక్తులగుదురా, శశాంక=చంద్రునియొక్క, చంద్రిక=వెన్నెలలయొక్క, అంకురములన్=మొలకలకు, ఇందుకాంతమణి=చంద్రకాంతమణులయొక్క, కోటి=సమూహము, స్రవించినభంగిన్=కరఁగిజారినరీతిని, వింధ్యభూధరమున=వింధ్య పర్వతమునందు, శిలలు=ఱాలు, జాలునే=కరగునా.

తా. చంద్రకాంతమణులు చంద్రుని కిరణములకు కరగునట్లు వింధ్యపర్వతపు కొండలు కరఁగ, స్రవింపజాలవు. ఇట్టే గొప్ప కావ్యము నందలి రసస్ఫూర్తికి రసికులవలె మూఢులు మెచ్చి సంతోషింపజాలరు. కావున నాకావ్యమును సరసుఁడవైన నీకు అంకితము యిచ్చుచున్నాను.

చ. తరణికులేశ నానుడులఁ • దప్పులు గల్గిన నీదునామ స
ద్విరచిత మైనకావ్యము పవిత్రముగాదె వియన్నదీజలం
బరగుచు వంకయైన మలి • నాకృతిబారినఁదన్మహత్వముం
దరమె గణింపనెవ్వరికి • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 13

టీ. తరణికులేశ=సూర్యవంశమునందు జనించినవారిలో శ్రేష్ఠుఁడైనవాఁడా, నానుడులన్=నామాటలందు, తప్పులు=దోషములు, కలిగినన్=కలిగినప్పటికిని, నీదు=నీయొక్క, నామ=పేరుతో, సత్=శ్రేష్ఠమయినదియు, విరచిత=రచింపఁబడినదియు, ఐనకావ్యము=ఐనట్టికావ్యము, పవిత్రము కాదె=పావనమె యగునుకాదా, వియన్నదీజలంబు=ఆకాశగంగయొక్కనీరు, అరుగుచున్=ప్రవహించుచు, వంకయైన=వంకరగానయినను, మలిన ఆకృతిన్ = మురికిగల ఆకారముతో, పారినన్ = ప్రవహించినను తన్మహత్వమున్=దానిమహత్వమును గణింపన్=ఎన్నుటకు, తరమె=శక్యమా, శక్యముకాదు,

తా. సూర్యవంశమున జనించినవారిలో గొప్పవాఁడా నామాటలయందు దోషము లెన్నియున్నను, నీయొక్క నామముతోడ శ్రేష్ఠమయినదియు రచింపబడినదియు, కావ్యము పవిత్రమైనదికాదా? (అగుననుట) అనఁగా ఆకాశగంగయొక్కనీరు ప్రవహించుచు, వంకరగాపాఱినను, మురికిగల ఆకారముతో ప్రవహించినను దానిమాహాత్మ్యము ఎన్నుటకు శక్యమా. (కాదనుట)

ఉ. దారుణపాతకాబ్ధికి స • దాబడబాగ్ని భవాకులార్తివి
స్తారదవానలార్చికి సుధారసవృష్టి దురంతదుర్మతా
చారభయంకరాటవికిఁ • జండకఠోరకుఠారధార నీ
తారకనామ మెన్నుకొన • దాశరథీకరుణాపయోనిధీ. 14

టీ. నీతారకనామము=సంసారమును తరింపఁజేయునట్టి నీయొక్కరామనామము, ఎన్నుకొనన్=తలఁపఁగా, దారుణ=భయంకరమయిన, పాత

క=పాపము లనెడి, అబ్ధికిన్=సముద్రమునకు, సదా=ఎల్లప్పుడు, బడబాగ్ని=బాడబాగ్నియైనది, భవ=సంసారముయొక్క, అవల=వ్యాప్తమైయున్న ఆర్తి=పీడయొక్క, విస్తార=బాహుల్యమనెడి దవానల=కారుచిచ్చుయొక్క, అర్చికిన్=సెగకు, సుధారసవృష్టి=అమృతద్రవవర్షము, దురంత=మితిమీఱిన, దుర్మత=దుష్టమతములయొక్క, ఆచార=ఆచారములనెడి, భయంకర=భయంకరమును కలిగించునట్టి, అటవికిన్=అడవికి, చండ=వేడిమిని, కఠోర=కటువయినదియు అగు, కుఠార=గొడ్డలియొక్క, ధార=మొన.

తా. సంసారతారకమయిన నీరామనామము బడబాగ్ని సముద్రమును పీల్చునట్లు భయంకరములయిన పాతకములను బోగొట్టును. అమృతద్రవవర్షము కారుచిచ్చును చల్లార్చునట్లు సంసార బాధలను ఉపశమింపఁజేయును. పదునయిన గొడ్డలిచే భయంకరమయిన అడవిని నఱకునట్లు మితిమీరిన దుర్మతాచారములను నిర్మూలము చేయును.

చ. హరునకు నవ్విభీషణున • కద్రిజకుం దిరుమంత్రరాజమై
కరికి నహల్యకున్ ద్రుపద•కన్యకు నార్తి హరించుచుట్టమై
పరగినయట్టి నీపతితపావననామము జిహ్వపై నిరం
తరము నటింపఁజేయుమిఁక• దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 15

టీ. హరునకున్=శివునకును, అవ్విభీషణునకున్=ఆవిభీషణునికిని, అద్రిజకున్=పార్వతికిని, తిరుమంత్ర రాజము=తిరు, శ్రీకరమైన, మంత్రరాజము=శ్రేష్ఠమయిన మంత్రము, ఐ=అయి, కరికిన్=ఏనుగునకును, అహల్యకున్=అహల్యకును, ద్రుపదకన్యకున్=ద్రౌపదికిని, ఆర్తిన్=దుఃఖమును, హరించు చుట్టము=పోఁగొట్టునట్టి, బంధువు, ఐ=అయి, పరగినయట్టి=ప్రసిద్ధి నొందినట్టి, నీ=నీయొక్క, పతిత=పతితులయినవారిని, పావన=పరిశుద్ధులను జేయునట్టి, నామము=పేరు, ఇఁకన్, జిహ్వపై=నాలుకమీద నిరంతరము=ఎడతెగక, నటింపఁజేయుము=నృత్యము సేయునట్లు జేయుమా.

తా. దశరథరామా! శివునికిని, విభీషణునికిని, పార్వతికిని శ్రేష్ఠమయిన మంత్రమై; గజేంద్రునికి, అహల్యకును, ద్రౌపదికిని బంధువువలె దుఃఖమును దొలగించినదై; పాపులను పవిత్రులను చేయునట్టి నీనామమును నానాలుకయందు నటించునట్లు చేయుమా.

ఉ. ముప్పునఁ గాలకింకరులు • ముంగిట వచ్చినవేళ రోగముల్
గొప్పరమైనచోఁ గఫము • కుత్తుకనిండినవేళ బాంధవుల్
గప్పినవేళ మీస్మరణ • గల్గునొ గల్గదొ నాఁటికిప్పుడే
తప్పకచేతు మీభజన • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 16

టీ. ముప్పునన్=ముసలితనమునందు, కాలకింకరులు=యమదూతలు, ముంగిటన్=ఇంటిముంగిటికి, వచ్చినవేళన్=వచ్చినట్టిసమయమున, రోగముల్=జబ్బులు, కొప్పరము=అతిశయించినవి, అయినచోన్=అయినప్పుడును, కఫము, కుత్తుకన్=కంఠమునందు, నిండినవేళన్=పూర్ణమయిన సమయమందున, బాంధవుల్=చుట్టములు, కప్పినవేళన్=క్రమ్ముకొన్నప్పుడును, మీస్మరణ=మిమ్ములను ధ్యానించుట, నాఁటికిన్=అప్పటికి, కలుగునో, కల్గదో, ఏమో, ఇప్పుడే, తప్పక=విడువక, మీభజన=మిమ్ముభజించుట, చేతున్=చేయుదును.

తా. శ్రీరామా! వృద్ధాప్యమువచ్చి నేనున్నచోటికి యమదూతలు వచ్చినపుడు, రోగములు మిక్కిలి ఎక్కువైనప్పుడును, చావు సమీపింపఁగా కఫము గొంతుకయందు నిండియున్నప్పుడును, అప్పుడు బంధువులు చుట్టును క్రమ్ముకొని యుండఁగాను, మిమ్ము ధ్యానించుట నాకుఁ గలుగునో, కలుగదో చెప్పఁజాలను. కనుక ఇప్పుడే తప్పక నిన్ను భజనచేసెదను.

చ. పరమదయానిధే పతిత • పావననామ హరే యటంచు సు
స్థిరమతులై సదాభజన • సేయుమహాత్ములపాదధూళి నా
శిరమున దాల్తుమీఁటకుఁ • జేరకుఁడంచు యముండుకింకరో
త్కరముల కానఁబెట్టునఁట• దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 17

టీ. పరమ=మిక్కిలి, దయా=కృపకు, నిధే=అపారమైనవాఁడా, పతిత=పాపాత్ములను, పావన=పవిత్రులనుగాఁ జేయునట్టి, నామా=పేరుగలవాఁడా, హరే=శ్రీహరీ, అటంచున్=అని, సదా=ఎల్లప్పుడును, సుస్థిర=మిక్కిలి నిలుకడగల, మతులు=మనస్సుగలవారు, ఐ=అయి, భజన=భజించుట, చేయుమహాత్ముల=చేయునట్టి మహనీయులయొక్క, పాదధూళి=అడుగులదుమ్ము, నాశిరమునన్=నాతలయందు, తాల్తున్=ధరింతును, మీరు, అటకున్=వారికడకు, జేరఁబోకుఁడు=పోవకుఁడు, అంచున్=అనుచు, యముండు=యముఁడు, కింకరోత్కరములకున్=తన భటుల సమూహములకు, ఆనఁబెట్టునఁట=ఒట్టుఁబెట్టునని చెప్పుదురు.

తా. పాపాత్ములను పుణ్యులుగాఁ జేయునట్టి పేరుగలవాఁడా! హరీ అని ఎప్పుడును మిక్కిలినిలుకడగల మనస్సుగల వారయి కొలుచునట్టి మహాత్ములయొక్క పాదధూళి నాతలయందు ధరింతును. మీరు వారికడకు పోవకుఁడనుచు యముఁడు తన సేవకసమూహములకు ఒట్టుపెట్టునని చెప్పుదురు.

చ. అజునకుఁ దండ్రివయ్యు సన•కాదులకుం బరతత్త్వమయ్యు స
ద్ద్విజమునికోటికెల్లఁ గుల • దేవతవయ్యు దినేశవంశ భూ
భుజులకు మేటివయ్యుఁబరి•పూర్ణుఁడవై వెలుఁగొందుపక్షిరా
డ్ధ్వజ మిముఁబ్రస్తుతించెదను•దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 18

టీ. అజునకున్=బ్రహ్మకు, తండ్రివయ్యున్=తండ్రివిగాను, సనకాదులకున్=సనకుఁడు, సనందనుఁడు మొదలయినవారికి, పరతత్త్వము అయ్యున్=గొప్పవస్తువుగాను, సత్=శ్రేష్ఠులయిన, ద్విజ=బ్రాహ్మణులయొక్క, ముని=ఋషులయొక్క, కోటికిన్ ఎల్లన్=సమూహమునకు, పరదేవత అయ్యు=శ్రేష్ఠమయిన దైవముగాను, దినేశ=సూర్యునియొక్క, వంశమందలి, భూభుజులకున్=రాజులకు, మేటివయ్యున్=గొప్పవాడవుగాను,

పరిపూర్ణుఁడవు=నిండినవాఁడవు, ఐ=అయి, వెలుఁగొందు=ప్రకాశించుచున్న, పక్షిరాడ్ధ్వజ=పక్షులకెల్ల రాజైన గరుత్మంతుఁడు, ధ్వజముగాఁగలవాఁడా, మిమున్=మిమ్ము, ప్రస్తుతించెదను=మిక్కిలి స్తోత్రముచేసెదను.

తా. బ్రహ్మకు తండ్రిగాను, సనకసనందనాది మహర్షులు ధ్యానముసేయు పరతత్త్వముగాను, విప్రముని సమూహములు గొలుచునట్టి పరదైవముగాను, ఇట్లు అన్నిలక్షణములను గలవాఁడవై గరుఁడుడు ధ్వజముగాఁ గలిగి ప్రకాశించు దయానిధీ నిన్ను మిక్కిలి పొగడెదను.

ఉ. "పండితరక్షకుం డఖిల • పాపవిమోచనుఁ డబ్జసంభవా
ఖండలపూజితుండు దశ • కంఠవిలుంఠన చండకాండకో
దండకలాప్రవీణుఁ" డను • తావకకీర్తివధూటికిత్తుఁబూ
దండల గాఁగ నాకవిత • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ.

టీ. పండితరక్షకుండు=పండితులను రక్షించువాఁడు, అఖిలపాప=సమస్తపాపములనుండి, విమోచనుఁడు=విడిచిపుచ్చువాఁడు, అబ్జసంభవ=బ్రహ్మచేతను, ఆఖండల=ఇంద్రునిచేతను, పూజితుండు=పూజింపఁబడువాఁడు, దశకంఠ=రావణాసురుని పదితలలను, విలుంఠన=కొల్లగొనుటచేత, చండ=తీక్ష్ణమయిన, కాండ=బాణములుగల, కోదండకలా=విలువిద్యయందు ప్రవీణుఁడు=నేర్పరియైనవాఁడు, అను=అనెడి, తావక=నీయొక్క, కీర్తి=యశస్సు అనెడి, వధూటికిన్=స్త్రీకి, నాకవిత=నాకవిత్వమును, బూదండలు గాఁగ=పూలదండలు అగునట్లుగా, ఇత్తున్=ఇత్తును.

తా. కరుణాసముద్రుడవయిన రామా! పండితులను రక్షించువాఁడు, సమస్తపాపములను దొలగించువాఁడు, బ్రహ్మేంద్రాదులచే పూజింపఁబడువాఁడు, రావణాసురుని తలలునరుకునట్టి వాఁడిబాణములను వేయ నేర్చిన విలువిద్యలయందు నేర్పరియైనవాడు, అనెడు నీకీర్తికి నాకవిత్వమును ఇచ్చి ఒకపడఁతికి పూదండలిచ్చి యలంకరింపఁజేసినట్లు ఆకీర్తిని ప్రకాశింప జేయుదును.

ఉ. శ్రీరమ సీతగాఁగ నిజ • సేవక బృందము వీరవైష్ణవా
చారజనంబుగాఁగ విర • జానది గౌతమిగాఁ వికుంఠము
న్నారయభద్రశైల శిఖ • రాగ్రముగాఁగ వసించుచేతనో
ద్ధారకుఁడైన విష్ణుఁడవు • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 20

టీ. శ్రీరమ=లక్ష్మీదేవి, సీతకాఁగన్=సీతాదేవికాఁగా, నిజ=స్వంత సేవకబృందము=పరిజనులసమూహము, వీరవైష్ణవ, ఆచార = ఆచారముగల, జనంబుకాఁగన్=జనులుకాఁగా, విరజానది,గౌతమికాఁగన్=గోదావరికాఁగా, వికుంఠమున్ =వైకుంఠమును, ఆరయన్=విచారింపఁగా, భద్రశైల=భద్రాచలముయొక్క, శిఖర=శిఖరముయొక్క, అగ్రముగాఁగన్=కొనకాఁగా వసించి=నెలకొని, చేతనోద్ధారకుఁడు=జనులను ఉద్ధరించువాఁడు, ఐన,విష్ణుడవు=అయినట్టి సాక్షాత్ విష్ణుదేవుఁడవు.

తా. దశరథరామా! నీవు స్వర్గమందున్న లక్ష్మీదేవిని ఇచట సీతగాఁజేసికొనిఁ అందలి సేవకులను ఇచ్చటవైష్ణవజనులుగా వచ్చి కొలుచుచుండగాఁ అచట విరజానది ఇచట గోదావరిగా ప్రవహింపఁగా, ఆవైకుంఠమే యిచట భద్రగిరి కొమ్ముకొనయై రాణింపఁగా వెంచేసి జనులను ఉద్ధరించుచున్న శ్రీ విష్ణుదేవుఁడవేకాని వేఱుకావు.

ఉ. కంటి నదీతటంబుఁ బొడ • గంటిని భద్రనగాధి వాసముం
గంటినిలాతనూజ నురు • కార్ముక మార్గణశంఖ చక్రముల్
గంటిని మిమ్ములక్ష్మణునిఁ • గంటిఁ గృతార్థుడనైతినో జగ
త్కంటక దైత్యనిర్దళన • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ 21

టీ. జగత్=లోకములకు, కంటక హింసించువారైన. దైత్య = రాక్షసులను, నిర్దళన=సంహారించువాఁడా, కరుణాపయోనిధీ, దాశరథీ, నదీతటంబు=నదియొక్కతీరమును, కంటిన్=చూచితిని, భద్రనగాధివాసమున్=భద్రాచలము అనెడి, నివాసస్థానమును, కంటిన్=చూచితిని, ఇలాతనూజన్=భూదేవి కూతురయిన సీతాదేవిని,కంటిన్ = చూచితిని, ఉరు=గొప్పవైన, కార్ముక=విల్లు, మార్గణ=బాణములు, శంఖచక్రముల్ = శంఖమును చక్రమును, కంటిని=చూచితిని, కృతార్థుడను=ధన్యుఁడను, ఐతిన్=అయితిని.

తా. లోకహింసకులైన రాక్షసులను చంపి, దయాసముద్రుఁడ యొప్పు శ్రీరామా! నీవు వెంచేసియున్న భద్రగిరియొద్దనున్న గోదావరిగట్టును, నీవు వెంచేసియున్న భద్రాచలమును, సీతాదేవిని, నీవిల్లును, బాణములను, శంఖచక్రములను నిన్నును, లక్ష్మణుని సేవించి కృతార్థుఁడనైతి.

చ. హలికునకున్ హలాగ్రమున • నర్థము సేకురుభంగి దప్పిచే
నలమటఁజెందువానికి సు • రాపగలో జలమబ్బినట్లు దు
ర్మలిన మనోవికారినగు • మర్త్యునినన్నొడఁగూర్చి నీవయిం
దలఁపు ఘటింపఁజేసితివి • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 22

టీ. దాశరథీ, హాలికునకున్=మడకదున్నువానికి, హలాగ్రమునన్=నాఁగలిమొనయందు, అర్థము=ధనము, సేకురుభంగిన్= లభించిన విధమున, దప్పిచేన్=దాహముచేత, అలమటన్=బడలికను, చెందువానికి=పొందువానికి, సురాపగలోన్=గంగలో, జలము=నీరు, అబ్బినట్లు=దొరికినవిధమున, దుర్మలిన=మిక్కిలిదోషయుక్తమైన, మనః=మనస్సుయొక్క, వికారిని=వికారములుగలవాఁడను, అగుమర్త్యునిన్=అయినమనుష్యుని,నన్నున్,ఒడగూర్చ=స్మరించి, నీపయిన్=నీమీద, తలఁపు=చింతనము, ఘటింపఁజేసితివి=కలుగఁజేసితివి.

తా. మడకదున్నుకొను పేదకు మడకమొనగల భూమిలో ధనము దొరకినట్లును, దప్పిగొని బడలినవారికి గంగానదిలోని నీరుదొరికినట్లును, దుష్టమనస్సుగల మనుష్యుండనైన నన్ను చక్కజేసి నీపయి తలఁపుగలిగించి ధన్యుని జేసితివి.

ఉ. కొంజక తర్కవాదమను • గుద్దలిచేఁ బరతత్త్వభూస్థలిన్
రంజిలఁద్రవ్వి కన్గొనని • రామనిధానము నేఁడుభక్తి సి

ద్ధాంజనమందు హస్తగత◆మయ్యె బళీయనఁగా మదీయహృ
త్కంజమునన్ వసింపుమిఁక◆దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 23

టీ. కొంజక=సంకోచింపక, తర్కవాదము=తర్కము చేయు వివాదము, అనుగుద్దలిచేత, పరతత్త్వభూస్థలిన్=పరతత్త్వముఅనెడిభూప్రదేశమును, కంజిల్లన్ ఒప్పఁగా, త్రవ్వి, కన్గొనని రామనిధానము=చూడలేని రాముఁడు అనెడినిధి, నేఁడు=ఇప్పుడు, భక్తిసిద్ధాంజనమందు=భక్తి యనెడిసిద్ధకల్పితమైన కాటుకయందు, హస్తగతము=చేతికిదొరికినది, అయ్యెన్=అయెను, అనఁగాన్=అనునట్లు, ఇకన్=ఇకమీఁద, భక్తిచేత, మదీయహృత్కంజమునన్=నాహృదయకమలమందు, వసింపుము=నెలకొనుము.

తా. భూమిని గుద్దలిచే త్రవ్వినను కనఁబడని నిధి అంజనముచే లభించునట్లు, పరతత్త్వ తర్కవాదములచే ఎంతపరిశీలించినను అందు తెలియరాని రాముఁడవగు నీవు భక్తిచే సులభముగా నాకువశ్యుడవైతివి. ఇఁక నా హృదయమునందు వసింపుమా.

ఉ. రాముఁడు ఘోరపాతక వి◆రాముఁడు సద్గుణకల్పవల్లికా
రాముఁడు షడ్వికారజయ◆రాముఁడు సాధుజనవ్రతో
ద్దాముఁడు రాముఁడే పరమ◆దైవము మాకని మీయడుంగు కెం
దామరలే భజించెదను◆దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 24

టీ. రాముఁడు=రమింపఁజేయువాఁడు, ఘోర=భయంకరములైన, పాతక=పాతకములను, విరాముఁడు=తొలఁగించువాఁడు, సద్గుణ=మంచిగుణములు అనెడి, కల్పవల్లికా=కల్పవృక్షపుతీఁగలకు, ఆరాముఁడు=తోఁటయైనవాఁడు, (సజ్జనకల్పవల్లికారాముడు) షడ్వికార=పుట్టుట పెరుగుట మొదలయిన ఆఱువికారములయొక్క, జయ=గెలుపుచేత, రాముఁడు=మనోజ్ఞుఁడయినవాఁడు, సాధుజన=సజ్జనులను, అవన=రక్షించుటఅనెడి, వ్రత=నియమముచేత, ఉద్దాముఁడు=అధికుఁడయినవాఁడు, శ్రీరాముఁడే=శ్రీరాముఁడేమా

ము, పరమదైవము, అని, మీఅడుగు కెందామరలను=మీపాదములనెడి ఎఱ్ఱతామరలను, ఏను=నేను, భజించెదను=పూజించెదను.

తా. సకలజనులను రమింపఁజేయువాఁడును, ఘోరమయిన పాతకములను పారదోలువాఁడును, కల్యాణగుణములుగలవాఁడును, వికారరహితుఁడై ప్రకాశించువాఁడును, సాధుజనులను రక్షించునట్టివాఁడును, అయిన రాముఁడేమాకు పరమదైవమని మీ పాదారవిందములను భజించెదను.

ఉ. చక్కెరమాని వేముదినఁ◆జాలిన కైవడి మానవాధముల్
పెక్కురు బక్కదైవముల◆వేమఱుఁ గొల్చెద రట్లకాదయా
మ్రొక్కిన నీకె మ్రొక్కవలె◆మోక్షమొసంగిననీవయీవలెం
దక్కిన మాట లేమిటికి◆దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 25

టీ. చక్కెరన్=పంచదారను, మాని=విడిచి, వేమున్=వేపచెట్టును, చేదును, తినన్=తినుటకును, చాలినకైవడిన్=నేర్చినవిధమున, మానవాధముల్=హీనులు, పెక్కురు=అనేకులు, బక్కదైవములన్=చిన్నదేవతలను, వేమఱున్=పలుమాఱు, కొల్చెదరు=సేవించెదరు, అట్ల=అవిధమె, కాదయా=కాదు. మ్రొక్కినన్=మ్రొక్కినయెడల, నీకె=నీకే మ్రొక్కవలెన్=నమస్కరింపవలెను. మోక్షము=ముక్తిని, ఒసంగినన్=ఇచ్చినను. నీవ=నీవే ఈవలెన్=ఇయ్యవలెను, తక్కినమాటలు=ఇతరవిషయములు, ఏమిటికిన్=ఎందుకు.

తా. హీనులైనవారు అనేకులు నిన్నువదలి దేవతలనేకములను గొలిచెదరు. అనగా తియ్యనిచక్కెరను విడిచి చేఁదైనవేమును దినుటకు నేర్చినట్లున్నది. ఇదిసరికాదు. మ్రొక్కఁదగినవాఁడవు నీవే. మోక్షమిచ్చువాఁడవును నీవే.

ఉ. ‘రా’కలుషంబు నెల్ల బయ◆లంబడద్రోచిన ‘మా’ కవాటమై
దీకొని ప్రోచు నిక్కమని◆ధీయుతు లెన్నఁ దదీయవర్ణముల్
గైకొని భక్తిచే నుడువఁ◆గానరు గాక విపత్పరంపరల్
దాకొనునే జగజ్జనుల◆దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 26

టీ. "రా"="రామ"అనెడి పేరునందలి రేఫము, కలుషంబులెల్లన్=దోషములను అన్నిటిని, బయలన్=వెలుపల, పడన్ త్రోయఁగాన్=పడునట్లు త్రోసిపుచ్చఁగా, "మా"="మ"అను అక్షరము, కవాటమై=తలుపై, దీనిని=తాఁకి, ప్రోచున్=కాపాడును, నిక్కము=ఇదినిజము, అని, ధీ=బుద్ధితోడ, యుతులు=కూడినవారు, జ్ఞానులు. ఎన్న=తలఁపగా, తదీయవర్ణముల్=అయక్షరములను, కైకొని=చేకొని, గ్రహించి, భక్తిచే=భక్తిపూర్వకముగా, నుడువన్=చెప్పుటవు, కానరు=తెలియరు, కాక=కానిచో, విపత్=అపదలయొక్క, పరంపరల్=ఎడతెగని పంక్తులు, జగత్ + జనులన్=జగమునందలి వారిని (లోకులననుట,) పైకొనునే=ఆక్రమించునా.

తా. "రామా"అనుదివ్యనామములోని రేఫము పాపములనన్నిటిని బయటికిఁ పారద్రోలఁగా "మ" అనెడి అక్షరముతలుపువలె అడ్డిపడి వానిని ఎదురించి లోపలికి రాకుండునట్లుజేసి ఆశ్రితులను కాపాడును. ఇదినిజమని జ్ఞానవంతులు చెప్పఁగా మూఢులాయక్షరములను గ్రహించి ధ్యానింపనేరకున్నారు. ఇట్లుకాక లోకులు వానిని జపించిరేని యెడతెగక వచ్చు అపదలు వారికి కలుగవు.

ఉ. రామహరే కకుత్స్థకుల, రామహరే రఘు రామ రామశ్రీ
రామ హరేయటంచు మది • రంజిల భేకగళంబులీల నీ
నామము సంస్మరించిన జ • నంబు భవంబెడఁబాసి తత్పరం
ధామనివాసులౌదురఁట • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 27

టీ. రామ=రామా, హరే=హరీ, కకుత్స్థకులరామ = కాకుత్స్థవంశమున పుట్టినరామా, హరే=హరీ, రఘురామ=రఘురాజు సంతతివాఁడవైన రామా, రామ=రామా, శ్రీరామ=శ్రీరామా. హరే=హరీ, అటంచున్=అని. మది=మనస్సు, రంజిల్లన్=సంతోషించునట్లు, భేక=కప్పయొక్క గళంబులీలన్=గొంతువిధమున స్మరించిన జనంబు=మనస్సులో తలంచిన జనులు, భవంబు=జన్మములు, ఎడబాసి=విడిచి. తత్=ప్రసిద్ధమైన. పరంధామ=శ్రేష్ఠమైనపట్టు అగు పరమపదమునందు, నివాసులు=నివసించువారు, ఔదురఁట=అగుదురు.

తా. రామ! హరే! కాకుత్స్థరామ! రఘురామ! శ్రీరామ! హరే! అని నీనామమును కప్పగొంతువలె మనస్సున మాటిమాటికిఁ దలంచు జనులు ఇఁక జన్మమెత్తుటను విడిచి పరమపదమందు వసింతురుగదా.

ఉ. చక్కెరలప్పళుల్ మిగుల • జవ్వని కెంజిగురాకు మోవికిం
జొక్కపుజుంటి తేనియకుఁ • జొక్కులుచుండగ లేరు గాక నే
డక్కట రామనామమధు • రామృతమానుటకంటె సౌఖ్యమా
తక్కినమాధురీమహిమ • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 28

టీ. చక్కెరలప్పళుల్=పంచదారయొక్క రాశికిని, జవ్వని = యౌవనముగల స్త్రీయొక్క, కెంపు + చిగురాకుమోవికిన్ = ఎర్రనిచిగురువంటి అధరమునకు, చొక్కపు జుంటితేనియకున్=అచ్చమైన జుంటీగలుగూర్చిన తేనెకును, మిగులన్=మిక్కిలి, చొక్కులుచున్=చొక్కుచు, కనలేరుగాక=(రామనామముయొక్క మాధుర్యమును) తెలిసికొనలేరుగాని, అక్కటా రామనామ=రామ అనెడి నామముయొక్క, మధుర=తీయనైన అమృతమును ఆనుటకంటెన్=అస్వాదించుటకంటెను, తక్కిన=ఇతరమైన, మాధురీ=తీపియొక్క, మహిమ=పేరిమి. సౌఖ్యమా=సుఖమైనదా.

తా. రామా! చక్కెరరాశికి, ఎలప్రాయముగల స్త్రీల చిగురాకువంటి యొట్టని పెదవికిని, తేనెటీఁగలు గూర్చినఅచ్చపుతేనెకును చొక్కి రామనామముయొక్క మాధుర్యమును తెలిసికొనక జనులున్నారుగాని, అమృతమువలె అతిభోగ్యమైన రామనామమును స్మరించుట కంటెను తక్కినవాని మాధుర్యాతిశయము సుఖప్రదము కానేరదు. రామనామమె అన్నిటికంటెను మధురమయినది.

ఉ. అండజవాహ నిన్ను హృదయంబున నమ్మిన వారిపాపముల్
గొండలవంటివైన వెసఁ • గూలి నశింపకయున్నె సంతతా

ఖండలువైభవోన్నతులు • గల్గకమానునె మోక్షలక్ష్మికై
దండయొసంగకున్న తుద • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 29

టీ. అండజవాహ=పక్షివాహనా, నిన్నున్, హృదయంబునన్=మనస్సునందు, నమ్మినవారిపాపముల్=నమ్మినట్టి వారలయొక్క పాపములు, కొండలవంటివి=కొండలవలె మిక్కిలిగొప్పరాసులయినవి, ఐనన్=అయినను, వెసన్=త్వరితముగా, తూలి=క్రిందపడి, నశింపకయున్న=చెడిపోకయుండునా, సురపతి=దేవేంద్రునట్టి, అఖండలు=ఇంద్రునియొక్క, వైభవ=విభవముయొక్క, ఉన్నతులు=అతిశయములు, కల్గకమానునె=లభింపకపోవునా, తుదన్=చివర, మోక్షలక్ష్మి=ముక్తిరూపమైనలక్ష్మికై, దండ=సాహాయ్యము, ఒసంగకయున్నె=ఇయ్యకుండునా.

తా. పక్షివాహనా! మనస్సునందు నిన్ను నమ్మినవారికి మొదటకొండలవలె పెద్దతప్పులు గొనియున్న వారిపాపములు నశించిపోవక మానవు. ఇంద్రుని యైశ్వర్యమువంటి మహదైశ్వర్యము కలుగకపోదు. పిమ్మట మోక్షము లభింపకపోదు.

ఉ. చక్కనిపాలపై మిసిమిఁ • జెందినమీఁగడ పంచదారతో
మెక్కినభంగి మీవిమల • మేచకరూపసుధారసంబు నా
మక్కువపళ్ళెరంబున స • మాహితదాస్యమనేటిదోయిటన్
దక్కెనటంచు జుఱ్ఱెదను • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 30

టీ. చక్కనిపాలపైన్=చక్కనగుపాలమీఁద మిసిమిజెందినమీఁగడన్ మిసిమిన్=కాంతిని, చెందిన=పొందిన, మిసమిసలాడునట్టిదియు ననుట, మీఁగడన్=మీఁగడను, పంచదారతోన్=చక్కరతోడగూర్చి, మెక్కిన భంగిన్=తిన్న విధమున, మీ=మీయొక్క, విమల=అచ్ఛమైన, మేచక=నల్లని, రూప=ఆకారము అనెడి, సుధారసంబు=అమృతరసమును, నా=నాయొక్క, మక్కువ=ప్రేమయనెడి, పళ్ళెరంబునన్=భోజనపాత్రమున, సమా-

హిత=హెచ్చరికగల, దాస్యము=కొలువు, అనేటి=అనునట్టి, దోయిటన్=దోసిలియందు, దక్కెను=లభించెను, అటంచున్=అనుచు, జుఱ్ఱెదను=జుఱ్ఱుచున్నాను.

తా. చిక్కనిపాలమీఁద మిసమిసలాడు మీఁగడను చక్కరతోఁ గలిపి తినునట్లు మిక్కిలి అమృతరసము వలెనుండు నీ నల్లనిరూపమును నేను ప్రేమతోఁ గైకొని దాస్యరూపమైన కైంకర్యమును అవలీలగా చేసి అనుభవించెదను.

చ. సిరులిడ సీత, పీడలెగ • జిమ్ముటకున్ హనుమంతుఁ డార్తిసో
దరుఁడుసుమిత్రసూతిదురితంబులుమాన్పరామనామముం
గరుణదలిర్ప మానవులఁ • గావఁగఁ బన్నిన వజ్రపంజరో
త్కరముగదా భవన్మహిమ • దాశరథీకరుణాపయోనిధీ. 31

టీ. సిరులు=సంపదలు, ఇడన్=ఇచ్చుటకు, సీత=సీతాదేవి, పీడలు=బాధలు, ఎగఁజిమ్ముటకున్=అవలీలఁబోగొట్టుటకు, హనుమంతుఁడు=ఆంజనేయుఁడు, ఆగును, ఆర్తిన్=సంకటమునందు, సోదరుఁడు=తోబుట్టువు, సుమిత్రసూతి=లక్ష్మణుఁడు, దురితంబులు=పాపములను, మాన్పన్=పోఁగొట్టుటకు, రామనామమున్=రామ అనెడి నీనామమును, అగును, కరుణ=దయ, తలిర్పన్=మీఱఁగా, మానవులన్=మనుష్యులను, కావఁగన్=కాపాడుటకు, పన్నిన=చేసిన, వజ్ర=వజ్రముచేతనైన, పంజర=గూండ్లయొక్క, ఉత్కరము=సమూహము, భవత్ + మహిమ=నీమహాత్మ్యము

తా. దశరథరామా! సిరులిచ్చుటకు నీభార్యయైన సీతాదేవియు, బాధలను తొలగించుటకు భృత్యుడైన హనుమంతుడును, సంకటమునందు తోడబుట్టువవలె సంచరించుటకు నీతమ్ముఁడగులక్ష్మణుఁడును పాపములతొలగించుటకు నీనామమును, చిలుకలు మొదలయినవానిని వజ్రపుఁగూళ్ళలో పెట్టి కాపాడునట్లు మనుష్యులను కాపాడుటకు నీమహాత్మ్యమును గలదు.

చ. హలకులిశాంకుశధ్వజశ • రాసన శంఖరథాంగ కల్పకో
జ్జ్వలజలజాతరేఖలను • సాంకములై కనుపట్టుచున్న మీ
కలితపదాంబుజ ద్వయము • గౌతమపత్ని కొసంగినట్లు నా
తలపునఁ జేర్చి కావఁగదె • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ 32

టీ. హల=నాఁగేలు, కులిశ=వజ్రాయుధము, అంకుశ=అంకుశము, ధ్వజ=టెక్కెము, శరాసన=విల్లు, శంఖ=సంకువు, రథాంగ=చక్రము, కల్పక=కల్పవృక్షము, ఉజ్జ్వల=ప్రకాశించుచున్న, జలజాత=తామర, ఇవి యనెడి, రేఖలను=రేఖలచేత, సాంకములు=గుఱుతులతోఁగూడినవి, ఐ=అయి, కనుపట్టుచున్న=అగపడుచున్న, మీ=మీయొక్క, కలిత=ఒప్పుచున్న, పద అంబుజ=అడుగుదమ్ములయొక్క, ద్వయము=జతను, గౌతమపత్నికిన్=గౌతముని భార్యయగు అహల్యకు, ఒసంగినట్లు, నాతలపునన్=నాచిత్తమందు, చేర్చి=కూర్చి. కావఁగదె=రక్షింపుమా.

తా. అహల్యకు నాఁగేలు, వజ్రాయుధము అంకుశము మొదలయిన వాని రూపములుగల రేఖలు దాల్చియున్న మీపాదారవిందములను ఇచ్చి ఆమెను కృతార్థురాలినిగా చేసినట్లు నాహృదయమందె చేరినన్ను కృతార్థునిగా చేయుమా.

చ. జలనిధిలోనదూఱి కుల • శైలముమీటి ధరిత్రిఁ గొమ్మునం
దలవడ మాటి రక్కసుని • యంగముగీటి బలీంద్రునిన్ రసా
తలమున మాటి పార్థివక • దంబముగూల్చిన మేటి రామ నా
తలఁపున నాటి రాఁగదవె • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 33

టీ. జలనిధిలోనన్=సముద్రములోపల, దూఱి=చొచ్చి, కులశైలమున్=కులపర్వతమును, మీటి=పొత్తి, ధరిత్రిన్=నీళ్ళలో మునిఁగియుండిన భూమిని, కొమ్మునందు, అలవడన్=పొందికగా, మాటి=తగిల్చి రక్కసునియంగము=రాక్షసుండైన హిరణ్యకశిపుని శరీరము, గీటి=చీల్చి, బలీంద్రునిన్=ఇంద్రుడుగానుండిన, బలిచక్రవర్తిని, రసాతలమునన్ - రసాతలమందు, మాటి=దాచి, పార్థివకదంబమున్ — పార్థివ=రాజుల యొక్క, కదంబమున్=సమూహమును, కూల్చిన=నాశనముచేసినట్టి, మేటి=దిట్టడమున. రామ=రామచంద్రా, నాతలంపునన్ = నా చింతనమందు, నాటి=నెలకొని, రాగదవే=రమ్మా.

తా. శ్రీరామా! చేపవై సోమకాసురు కొరకు సముద్రముఁజొచ్చి, తాబేలయి మందర పర్వతమును పాలసముద్రములో మునిఁగినదానిని ఎత్తి నిలిపి, వరాహమై ప్రళయజలములలో రసాతలమునంటిన భూమిని కోఱతొమ్మున నెత్తికొనివచ్చి, నరసింహుడవై హిరణ్యకశిపునిదేహము చించి, వామనుడవై బలిచక్రవర్తిని రసాతలమునకు అడఁగద్రొక్కి, పరశురాముఁడవై రాజసమూహమును సంహరించినట్టి నీవు నామనసునందు దృఢముగా నిలిచి యుండుమా.

ఉ. భండనభీముఁడార్తజన • బాంధవుఁడుజ్జ్వల బాణతూణకో
దండకళాప్రచండభుజ • తాండవకీర్తికి రామమూర్తికిన్
రెండవసాటిదైవ మిఁక • లేఁడనుచున్ గడగట్టి భేరికా
డాండడ డాండ డాండనిన • దంబు లజాండమునిండ మత్తవే
దండము నెక్కి చాటెదను • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 34

టీ. భండన=యుద్ధమందు, భీముఁడు=భయంకరుఁడు, ఆర్తజన = భయమునొందినవారి సమూహమునకు, బాంధవుఁడు=చుట్టము, ఉజ్జ్వల= ప్రకాశించుచున్న, బాణ=బాణములును, తూణ=పొదలునుగల, కోదండకళా=విలువిద్యయందు, ప్రచండ=ఎక్కువయిన భుజ బాహువులయొక్క, తాండవ=నటనముచేతఁగలిగిన, కీర్తికిన్=యశస్సుగలవాఁడగు, రామమూర్తికిన్=రామచంద్రునికి, రెండవసాటిదైవము=సమానమైన మఱియొకదైవము, ఇకన్=ఇంకను, లేడు అనుచున్, గడగట్టి=స్తంభమునాటి, భేరికా= భేరియొక్క, డాండడడాండడాండ=డాండడడాండడాండఅనెడి,నినదంబులు

శబ్దములు, అజాండము=బ్రహ్మాండము, నిండక=నిండునట్లు, మత్తవేదండము=మదించిన యేనుగును, ఎక్కి-చాటెదను = ప్రకటించెదను.

తా. రాముఁడు శత్రువులకు యుద్ధమందు భయంకరుఁడు. భక్తులకు బంధువువంటివాఁడు. కావున బాణములను అమ్ములపొదులును ప్రకాశించుచున్న విలువిద్య నెఱపు తీవ్రమయిన భుజముల లాఘవముచే పొగడ్తగన్న శ్రీరామమూర్తికి సాటిదైవము మఱియొకటి లేదనుచు బ్రహ్మాండ మదురునటుల ఢాం ఢాం అనిభేరి కొట్టుచు మదపుటేనుగునెక్కి చాటెదను.

చ. అవనిజకన్నుదోయి తొగ • లందు వెలింగెడుసోమజానకీ
కువలయనేత్రిగబ్బిచనుఁ • గొండల నుండుఘనంబు మైథిలీ
నవనవయౌవనం బను వ • నంబునకున్ మదదంతివీవె కా
దవిలి భజింతు నెల్లపుడు • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 35

టీ. అవనిజ=సీతయొక్క, కన్నుదోయి=రెండు కన్నులనెడి, తొగ అందు=కలువపూవులయందు, వెలింగెడుసోమ=ప్రకాశించుచున్న చంద్రుఁడైనవాఁడా, జానకీ=జనకుని కూతురైన సీత అనెడి, కువలయనేత్రి=కలువపూవులవంటి కన్నులు గల, గబ్బి=ఉబ్బులయిన, చనుగొండలన్, ఉండు ఘనంబు=ఉండునట్టిమేఘమును, మైథిలీ =మిధిలరాజు కూతుఁరయిన సీతాదేవియొక్క, నవనవ=మిక్కిలిక్రొత్తయయిన, యౌవనంబు=ప్రాయము, అను వనంబునకున్=అనుతోఁటకు, మదదంతివి=మదించిన యేనుఁగవు, నీవె కాన్=నీవేఅని, తవిలి=ఆసక్తిగొని, ఎల్లప్పుడున్=అన్నివేళల భజింతున్=సేవింతును,

తా. రామా! నిన్ను సీతాదేవి కన్నుదోయి యనెడి కలువలను వికసింపఁజేసెడు చంద్రుఁడుగాను, జానకీదేవి యుబ్బు చన్నులనెడి కొండలయందుండు నీలమేఘముగాను, మిథిలాధిపతి కుమారి శ్రేప్రాయమను తోఁటకు మదపుటేనుఁగుగాను, తలంచి ఎప్పుడును నిన్నే సేవించెదను.

చ. ఖరకరవంశజా వినుము • ఖండితభూతపిశాచ ఢాకినీ
జ్వరపరితాపసర్పభయ • వారకమైన భవత్పదాబ్జ వి
స్ఫురదురువజ్రపంజరముఁ • జొచ్చితి నీయెడదీనమానవో
ద్ధరబిరుదాంక యేమఱకు • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 36

టీ. ఖరకర=సూర్యునియొక్క. వంశ=వంశమునందు, జా=పుట్టినవాఁడా, అఖండిత=కొట్టుపడని, భూత=భూతములు, పిశాచ=పిశాచములు, ఢాకిని=ఢాకినులు, జ్వర=జ్వరములు, పరితాప=తాపములు, సర్ప=సర్పములు, భయ=భయములను, వారకము=పోఁగొట్టునది, అయిన=అయినట్టి, భవత్=నీయొక్క, పదాబ్జ=పాదపద్మములనెడి, విస్ఫురత్=మిక్కిలి ప్రకాశించుచున్న, ఉరు = గొప్పయయిన, వజ్రపంజరమునకు = వజ్రముతో చేయబడిన గూటిని, చొచ్చితిని=ప్రవేశించితిని, నీయెడన్ = నీ యందు దీన=దీనులయిన, మానవ=జనులను, ఉద్ధర=ఉద్ధరించువాఁడనెడి, బిరుద + అంకము=బిరుదరూపమయిన చిహ్నము, ఏమఱకు పోగొట్టకుము.

తా. సూర్యవంశమునఁబుట్టిన శ్రీరామా! భూతములు,పిశాచములుఢాకినులు, తాపములు, సర్పములు మొదలగు వానివలనభయమునుపోగొట్టునదై వజ్ర పంజరమువలె రక్షించు నీచరణారవిందముల శరణుచొచ్చితిని. నీవుదీన మానవపోషకుఁడను బిరుదగలవాఁడవు కాబట్టి నన్ను ఉద్ధరింపనివాఁడవై యాబిరుదును బోఁగొట్టుకొనకుమా.

ఉ. జుట్టెద మీకథామృతముఁ • జుట్టెద మీపదకంజతోయమున్
జుట్టెద రామనామమున • జొబ్బిలుచున్న సుధారసంబు నే
జుట్టెద జుట్టజుట్టఁగ రు • చుల్ గనువారిపదంబుఁగూర్పవే
తట్టులతోడి పొత్తిడక • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 37

టీ. మీకథామృతము=మీయొక్క కథలనెడి, యమృతమును, జుట్టెద=జుట్టుచున్నాను. మీపదకంజ = మీపాదారవిందముల యొక్క, తోయ

మున్=జలమును, జూఱ్తిద=జుఱ్ఱుచున్నాను, రామనామమున్ = రామనామమునందు, జొబ్బిలుచున్న సుధారసంబు=స్రవించుచున్న అమృతరసమును జూఱ్ఱెద=జుఱ్ఱుచున్నాను. జుఱ్ఱజుఱ్ఱఁగన్=జుఱ్ఱఁగాజుఱ్ఱఁగా, రుచుల్=చవులు, కనువారి=ఎఱిఁగినట్టివారియొక్క, కదంబున్=స్థానమును, త్రుళ్లడిపొత్తు=అల్పులతో స్నేహము, ఈయక=పెట్టక, కూర్పవే=చేర్పుము.

తా. శ్రీరామా! నీచరిత్రములనెడి యమృతమును,నీపాదతీర్థమును నీనామమునందు స్రవించుచున్న యమృతమును జుఱ్ఱెదను. నీ చరిత్రాదులయమృతమును జుఱ్ఱి రుచి తెలిసికొనిన మహనీయులదివ్యగతినినాకుఁగలిగింపుము నీచులతోడి పొందుమాన్పుము.

ఉ. ఘోరకృతాంతవీరభట • కోటికి గుండెదిగుల్ దరిద్రతా
కార పిశాచసంహరణ • కార్యవినోది వికుంఠమందిర
ద్వారకవాటభేది నిజ • దాసజనావళి కెల్లప్రొద్దు నీ
తారకనామ మెన్నుకొన • దాశరథీకరుణాపయోనిధీ 38

టీ. నీతారకనామము=సంసారమును దాఁటజేయునీనామమును, ఎన్నుకొనన్=తలఁచుకొనఁగాఘోర=భయంకరుడైన.కృతాంత=యమునియొక్క వీర=శూరులైన, భటకోటికిన్=కింకరులసమూహమునకు, గుండెదిగుల్ = గుండెలోనిభయము, దరిద్రతా=దారిద్ర్యముయొక్క, ఆకార=రూపముగల, పిశాచ=పిశాచమును, సంహరణ=చంపుటయనెడి, కార్య=కార్యమునందు వినోది=క్రీడించినది, నిజ=నీయొక్క, దాసజన=కైంకర్యము సేయుజనులయొక్క, ఆవళికి=సమూహమునకు, ఎల్లప్రొద్దున్=ఎప్పుడును, వికుంఠ= విష్ణుదేవుని వాసస్థానమయిన, పరమపదమనెడి, మందిర=గృహముయొక్క ద్వారా=ద్వారమునందలి, కవాట=తలుపును, భేది=భేదించునది.

తా. రామా! నీ తారకనామము భయంకరులయిన యమదూతలకును గుండెలదురఁజేయును. దరిద్రతయనెడి పిశాచమును బోగొట్టును. ఎల్లప్పుడును, నీదాసజనులు పరమపదమునకుఁబోవుటకుగ అయుడ్డము:లను పారదోలును

ఉ. విన్నపమాలకించు రఘు • వీరనహిప్రతిలోకమందు నా
కన్నదురాత్ముఁడుం బరమ • కారుణికోత్తమ వేల్పులందునీ
కన్నమహాత్ముఁడుం బతిత • కల్మషదూరు డులేఁడునాకు వి
ద్వన్నుత నీవె నాకుగతి • దాశరథీకరుణాపయోనిధీ 40.

టీ. రఘువీర=రఘురాజు కులమునఁ బుట్టిన శూరుడైనవాఁడా! విన్నపము=ఒక మనవిని, ఆలకించు, ఆమనవి యోమనఁగా, ప్రతిలోకమందున్= అన్ని జగత్తులందును, నాకన్నన్=నాకంటెను, దురాత్ముఁడు=దుష్టుఁడు, నహి=లేఁడు, కారుణికోత్తమ=కరుణగలవారిలోనెల్ల శ్రేష్ఠుఁడైనవాఁడా, వేల్పులందున్=దేవతలందు,నీకన్నన్=నీకంటెను, మహాత్ముఁడున్=గొప్పవాఁడును, పతిత=పాపాత్ములయొక్క, కల్మష=పాపములను. దూరుఁడు=దవ్వుగాఁజేయువాఁడును, నాకున్, లేఁడు=గలుగఁడు,విద్వన్నుత=పండితులచేత కొనియాఁడబడువాఁడా, నీవు, నాకున్, గతి=దిక్కు

తా. రఘువీరా! ఒకమనవి ఆలకింపుడు. ఏలోకమందైనను నాకంటె దుష్టుఁడులేఁడు. దేవతలందు నీకంటె మహాత్ముఁడును పాపరహితుడును లేడు కాఁబట్టి దుష్టులలో శ్రేష్ఠుఁడనైననాకు, దేవతలలో శ్రేష్ఠుఁడవైన నీవే దిక్కయి రక్షింప శక్తుఁడవగుదువుగాని మఱియొకరు గానరారు.

ఉ. పెంపను దల్లివై కలుష•బృందసమాగము మొందకుండ ర
క్షింపను దండ్రివై మెయివ•సించుదశేంద్రియరోగముల్నివా
రింపను వెజ్జవై కృప ను • తించి పరంబు దిరంబుగాఁగ స
త్సంపద లియ్యనీవెగతి • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 40

టీ. పెంపను=పోషింపను, తల్లివి, ఐ = అయి, కలుష=పాపముల యొక్క, బృంద=సమూహముయొక్క, సమాగమము=కూడికను, ఒందకుండన్=చెందకుండునట్లు, రక్షింపను=కావను, తండ్రివి, ఐ=అయి, మెయిన్= దేహమునందు, వసించు=ఉన్నట్టి, దశేంద్రియ=పదియింద్రియములనెడిరో

గముల్ = తెవుళ్ళను, నివారింపను = పోఁగొట్టను, వెజ్జవై = వైద్యుఁడవై, కృప = దయను, గురించి = కలిగి, పరంబున్ = మోక్షమును, తిరముగాఁగన్ = స్థిరముగు నట్లుగా, సత్సంపదలు = మేలయిన సంపత్తులను, ఇయ్యన్ = ఇచ్చుటకు. నీవె గతి = దిక్కు.

తా. పోషించుటకు తల్లివలెను, దోషములను అంటకుండుటకు తండ్రి వలె రక్షింపను, దేహమునందలి పదియింద్రియములకౌను రోగములను తొలఁగించుటకు వైద్యుని వలెను మేలయినసంపద లియ్యను నీవే నాకుదిక్కు.

ఉ. కుక్షినజాండపంక్తులొనఁ • గూర్చి చరాచరజంతుకోటి సం
రక్షణ సేయుతండ్రివి పరంపర నీతనయుండనైన నా
పక్షము నీవుగావలదె • పాపము లెన్నియొనర్చినన్ జగ
ద్రక్షక కర్తవీవె కద • దాశరథీకరుణాపయోనిధీ. 41

టీ. కుక్షిన్ = ఉదరమునందు, అజాండ = బ్రహ్మాండముల యొక్క, పంక్తులు = సమూహములు, ఒనఁగూర్చి = పొందికపఱచి అనుట. చర = చరించునట్టి చేతనములును అచర = చరింపని చేతనములును, జంతు = ప్రాణుల యొక్క, కోటిన్ = సమూహమును, రక్షణ = కాపాడుటను, చేయుతండ్రివి = చేయునట్టి తండ్రివి, పరంపరన్ = వరుసగా తరతరముగా, నీతనయుండను = నీకొడుకును, ఐన = అయినట్టి, నాపక్షము = నాయొక్క పాలిటి వాఁడవు, ఎన్నిపాపములు ఒనర్చినన్ = నేను చేసినను, నీవు, కావలదె = కావలదా, జగత్ = లోకములను, రక్షణ = రక్షించుట యందు, కర్త = కర్తయైనవాడవు నీవుకద = నీవేకదా.

తా. కుక్షిలోపల బ్రహ్మాండ సమూహములను పొందికగా పెట్టుకొని చేతనములను అచేతనములైన సకలప్రాణిసమూహములను రక్షించునట్టితండ్రివికాఁబట్టి తరతరముగ నీకొడుకైయున్న నాపాలిట నీవు పక్షపాతివైయుండవలయును. నేను పాపములుచేసినను నీవు నన్ను వదలరాదు.

ఎన్ని పాపములుచేసినను లోకమెల్ల రక్షించువాఁడవు నీవొక్కఁడవే కనుక నీవే నన్ను కాపాడవలయును.

ఉ. గద్దరి యోగి హృత్కమల • గంధరసానుభవంబుఁ జెందు పె
న్నిద్దపుగండుఁ దేటి • ధరణీసుత కౌఁగిలి పంజరంబునన్
ముద్దులుగుల్కు రాచిలుక • ముక్తినిధానము రామ రాఁగదే
తద్దయు నేఁడు నాకడకు • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 42

టీ. గద్దరి = దిట్టలైన, యోగి = యోగులయొక్క, హృత్ = హృదయమనెడి, కమల = తామరలయందలి, గంధ = వాసనతో గూడిన, రస = మకరందముయొక్క, అనుభవంబున్ = ఆస్వాదనమును, చెందు = పొందునట్టియు, పెను = మిక్కిలి, నిద్దపు = నిగనిగ యనెడి మిసిమిగల, గండు = మదించిన, తేఁటి = తుమ్మెదయైనవాఁడు, ధరణీసుత = సీతాదేవియొక్క, కౌఁగిలి = ఆలింగనమనెడి, పంజరంబునన్ = గూఁటియందు. ముద్దులుగుల్కు = మనోజ్ఞముగా నుండు, రాచిలుక = రాచచిలుక, ముక్తినిధానము = మోక్షమునకుండెడిచోటు, రామ = శ్రీరామా, నాకడకున్ = నాయొద్దకు, నేఁడు తద్దయున్ = మిక్కిలి రాఁగదే = రమ్మా.

తా. తామరలయందలి తేనెను అనుభవించు తుమ్మెదవలె యోగశీలుర హృదయమందు భక్తిరసములు అనుభవించువాఁడును, గూటియందలి రాచిల్కవలె సీతాదేవి కౌఁగిలియందు ముద్దు గులుకువాఁడును, మోక్షమిచ్చువాఁడును, అగు శ్రీరామా! నేఁడు నాయొద్దకు వేగరమ్మా.

ఉ. కలియుగమర్త్యకోటి నినుఁ గన్గొనరాని విధంబో భక్తవ
త్సలతవహింపవో చటుల • సాంద్రవిపద్దశ వార్ధిఁ గుంగుచోఁ
బిలచినఁ బల్కవింత మఱి • పే నరులిట్లన రాదుగాన నీ
తలఁపున లేదె సీతచెఱ • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 43

టీ. కలియుగ = కలియుగమందలి, మర్త్యకోటి = మనుష్యసమూహము నిన్ను, కనుగొనరానివిధంబో = తెలిసికొనరానివిధమో, భక్తవత్సలతన్ = భక్త

లయెడల వాత్సల్యము గలిగియుంటుమ, వహింపవో=తాల్పవో, చటుల=మిక్కిలియయిన, సాంద్ర=దట్టమైన, విపత్=ఆపదలయొక్క, దశ=అవస్థయనెడి, వార్ధిన్=సముద్రమునందు, క్రుంకుచోన్=నేను మునుఁగునపుడు, పిలిచినన్=నిన్ను పిలువఁగా, పల్కవు=పలుకవు, ఇంతమఱపే=ఇంతమఱచి పోవుటయా? నరులు=నాబోటిమనుష్యులు, ఇట్లు=ఈ ప్రకారము, ఇంత మఱపాయని అనరాదుగాక=చెప్పరాదుగాని, నీతలంపునన్=నీచింతయందు, సీత చెఱ=రావణునిచేత సీత పొందినచెఱ, లేదె=లేదా.

తా. రామా! నేను మిక్కిలి ఆపత్సముద్రమున మునుఁగుచు నిన్ను ఎంతపిలిచినను, తిరిగి పలుకవు, ఇదేల? కలియుగమందు మనుష్యులకు కనబడరాదనియా? లేక భక్తజనులయెడల నీకువాత్సల్యము లేదా? ఇటులునన్ను మఱచిపోవచ్చునా. నీకుమఱపని మాబోటులు చెప్పరాదు. సీతాదేవికి కలిగిన చెఱను మఱవవుగదా? అట్టి మా చెఱను నీకు మఱపు ఎక్కడది?

ఉ. జనవర మీకథాళి విన • సైఁపక కర్ణములందు ఘంటికా
నినదవినోదముల్ సలుప • నీచునకున్ వరమిచ్చినావు ని
న్ననయమునమ్మి కొల్చిన • మహాత్ములకేమియొసంగెదో సనం
దననుత మాకొసంగుమయ • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ 44

టీ. జనవర=ఓరాజా, మీకథాళి=మీకథలయొక్క సమూహము, వినన్=వినుటకు, సైఁపక=ఓర్వక, కర్ణములందున్=చెవులయందు, ఘంటికా=గంటలయొక్క, నినద=శబ్దములయొక్క, వినోదముల్=వేడుకలను, సలుపు నీచునకున్=జేయుచున్న అల్పునికి, వరము=కోరినకోరిక, ఇచ్చినావు, నిన్ను, అనయమున్=ఎల్లప్పుడును, నమ్మి, కొల్చిన, మహాత్ములకున్=సేవించునట్టి మహనీయులకు, ఏమి ఒసంగెదో=ఇచ్చెదవో సనందననుత=సనందనుఁడు అను ఋషిచేత కొనియాడఁబడినవాఁడా, మాకున్, ఒసంగుమయ=ఇయ్యవయ్యా.

తా. ఓరాజా! మీ చరిత్రను వినుటకు ఓర్వక చెవులయందుఘంటలధ్వ

ని యొక్క వేడుకలను సలుపు నీచునికి కోరిన వరము ఇచ్చినావు. ఎప్పుడు నిన్నునమ్మి సేవించునట్టివారికి ఏమియిచ్చెదవో, సనందనుఁడను ఋషిచేత కొనియాడఁబడినవాఁడా! వారికిచ్చినట్లే మాకును నిమ్ము.

ఉ. పాపములొందువేళ రణ • పన్నగ భూతభయ జ్వరాదులం
దాపద నొందువేళ భర • తాగ్రజ మిమ్ము భజించువారికిం
బ్రాపుగ నీవుఁదమ్ముఁడిరు • పక్కియలం జని తద్విపత్తి సం
తాపము మాన్పి కాతువఁట • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ.

టీ. పాపములు, ఒందువేళన్=పొందుసమయమందు, పన్నగ=సర్పము, భూతభయ=భూతములవలన కలుగుభయమును, జ్వర=జ్వరములు, ఆదులందున్=మొదలగువానియందు, ఆపదన్=విపత్తును, ఒందువేళన్=పొందుసమయమునను, భరతాగ్రజ=భరతునికి అన్నయైన శ్రీరామా, మిమ్మున్=మిమ్ము, భజించువారికిన్=కొలుచువారికి, నీవు=నీవును, తమ్ముఁడు=తమ్ముఁడయిన లక్ష్మణుఁడును, ఇరుపక్కియలన్=రెండు ప్రక్కలను, ప్రాపుగన్=సహాయముగ, చని=పోయి, తత్=వారియొక్క, విపత్తి=ఆపదచేతనైన, సంతాపమున్=ఉడుకును, మాన్పి, పోఁగొట్టి కాతువఁట=కాపాడుదువందురు.

తా. రామా! పాపములుపొందునపుడును యుద్ధము సర్పములు భూతములు, జ్వరములు మొదలయినవానిచేత ఆపదగలిగినప్పుడును నిన్ను గొలుచునట్టివారికి సహాయము సేయబోయి నీవును, నీతమ్ముఁడైన లక్ష్మణుఁడును రెండుప్రక్కల నిలిచి వారి యాపదలను బోఁగొట్టి రక్షింతువని ఋషులు చెప్పుదురు. కాఁబట్టి నన్నును కాపాడవలయును.

చ. అగణితజన్మకర్మ దురి • తాంబుధిలో బహుదుఃఖవీచికల్
దెగపడనీఁద లేక జగ • తీధవ నీపదభక్తినావచేఁ
దగిలి తరింపఁగోరితిఁ బందంపడి నాదుభయంబుమాన్పవే
తగదని చిత్తమందిడక • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 46

టీ. జగతీధవ=రాజా, అగణిత=లెక్కలేని, జన్మ= జన్మములందలి, కర్మ=కర్మపరంపరచేఁగల్గిన, దురిత=పాపములనెడి, అంబుధిలోన్ = సముద్రమందు, బహు=అనేకములయిన, దుఃఖ=దుఃఖములనెడి, వీచికల్ = అలలను, తెగిపడన్=కడచునట్లు, ఈఁదలేక=ఈఁదఁజాలక, పదంపడి=పిమ్మట, నీపదభక్తినావచేన్=నీయొక్క పాదములందలి భక్తి అనెడి ఓడచేత, తగిలి=ఆసక్తితోడ తరింపఁగోరితిన్=దాటను ప్రయత్నించితిని. తగదు అని=తగినదికాదు అని, చిత్తమందు=నీమనస్సునందు, ఇడక=ఉంచుకొనక, నాభయంబున్=నాయొక్క భయమును, మాన్పవే=పోఁగొట్టుమా.

తా. భూనాథా! లెక్కలేని జన్మములందలి కర్మపరంపరలచేఁ గలిగినపాపములు సముద్రమువలె అపారమై నాయంతట పోఁగొట్టుకొనుటకు చేతగాక, నీయందలిభక్తి కలిగి ఈదరాని సముద్రమును ఓడచే సులువుగా దాటునట్లు తొలఁగింపరాని నాపాపములను సులువుగా నీభక్తిచేఁ బోఁగొట్టుకొనఁగోరితిని. కావున శరణుజొచ్చిననాయొక్క భయమునుపోఁగొట్టుమా.

ఉ. నేనొనరించుపాపము ల • నేకములైనను నాదుజిహ్వకుం
బానకమయ్యె మీపరమ • పావననామము దొంటిచిల్క రా
మా ననుఁగావుమన్న తుది • మాటకు సద్గతిఁజెందెఁగావునన్
దానిధరింపఁ గోరెదను • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 47

టీ. నేను, ఒనరించుపాపములు=చేయునట్టిపాపములు, అనేకములు=పెక్కులు, ఐనను, నాదుజిహ్వకు=నాయొక్క నాలుకకు, మీపరమపావననామము=మీయొక్క మిక్కిలి పవిత్రమైన పేరు, పానకముఅయ్యెన్=పానకమువలె రుచియైనదని, తొంటిచిల్క= పూర్వకాలము చిలుక, రామా, నన్ను కావుము=నన్ను రక్షింపుము, అన్న తుదిమాటకున్ = అని పలికినట్టి కడపటిపలుకునకు, సద్గతిన్=మోక్షమును, చెందెన్=పొందెను, కావునన్=కనుక, దానిన్=ఆరామనామమును, ధరింపన్ కోరెదను = తాల్చుటకు ఇష్టపడెదను.

తా. రామా! పాపము లనేకములు నేను చేయుచున్న వాఁడను. ఇట్టి పాపాత్ముఁడనయినను నీ దివ్యనామము ఉచ్చరించుటకు నా నాలుకకు పానకమువలె మిక్కిలి రుచియైనది. ఎట్లనఁగా పూర్వమొకచిలుక "రామా నన్నుఁ గావుము, అని కడపట నొక్కమాట చెప్పఁగానే మోక్షము నొందెనుగదా అట్టిస్థితిఇచ్చునదిగాననాకుఅతిరుచిగలనీనామమునుపఠించెదను.

చ॥ పరధనముల్హరించి పర • భామలనంటిపరాన్న మబ్బినన్
మురిపముకానిమీఁదనగు • మోసమెఱుంగదు మానసంబు దు
స్తరమిది కాలకింకర గ • దాహతి పాల్పడనీక మమ్ము నే
తరి దరిజేర్చి కాచెదవొ • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 48

టీ. పరధనముల్=ఇతరుల డబ్బును, హరించి=దొంగిలించి, పరభామలన్=ఇతరుల స్త్రీలను, అంటి=తాకి, పరాన్నము=ఇతరులకూడు, అబ్బినన్=దొరకఁగా, మురిపముకాని=విలాసమేకాని, మీఁదన్=పిమ్మట అగు మోసము-కలుగునట్టిమోసమును, మానసంబు=మనస్సునకు, ఎఱుంగదు. ఇది=ఇట్లు తెలియకపోవుట, దుస్తరము=తరింపరానిది, కాలకింకర=యమదూతలయొక్క, గదా=గదలయొక్క, హతి-దెబ్బలయొక్క, పాలు= అధీనత, పడనీక, మమ్మున్, ఏతరిన్ = ఎప్పుడు; దరిజేర్చి, కాచెదవో=రక్షింతువో.

తా. దశరథరామా! పరులధనములను దొంగిలించుట పరస్త్రీలను పొందుట, పరాన్నమును దినుట మొదట సుఖముగా నుండినను, వెనుక నరకముగలిగించును. ఇది మనస్సునకు తెలియదు. మనస్సును జయించుటకష్టము గనుక మనస్సుపోయినదారిని పోయి నరకమున బడకుండునట్లు మమ్మునెప్పుడు కడతేర్చి కాపాడెదవో.

ఉ॥ చేసితిఘోరకృత్యములు • చేసితిభాగవతాపచారముల్
చేసితి నన్యదైవములఁ జేరి భజించినవారిపొందు నేఁ

జేసిన నేరముల్దలఁచి • చిక్కులు బెట్టకుమయ్యయయ్యనీ
దాసుడనయ్యభద్రగిరి • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 49

టీ. ఘోరకృత్యములు=భయంకరమయిన కార్యములను, చేసితిని, భాగవతాపచారముల్=భక్తులయెడ అపరాధములను, చేసితిని, అన్య దైవములన్-ఇతరదేవతలను, చేరి=ఆశ్రయించి, భజించినవారి పొందున్=కొలిచినట్టివారి సాంగత్యమును, చేసితిని. నేన్=నేను, చేసిన నేరముల్=గావించినట్టితప్పులను, తలఁచి=ఎంచి,చిక్కులన్ పెట్టకుము అయ్య=సంకటములందు తగల్పకుమయ్య, అయ్య=అయ్యా,నీదాసుడను. అయ్యా=నీయొక్క దాసుఁడను

తా. దశరథరామా! నేను ఘోరమయిన కార్యములను జేసితిని. భాగవతులకు అపచారములుచేసితిని. ఇతరదైవములను గొలుచువారితో సాంగత్యము జేసితిని. నేను జేసినట్టి తప్పులనుతలఁచి సంకటములను పెట్టవద్దు. నేను నీకు దాసుడను.

ఉ. పరులధనంబుఁజూచి పర • భామలజూచి హరింపఁగోరు మ
ద్గురుతరమానసంబనెడు • దొంగను బట్టి నిరూఢదాస్య వి
స్ఫురితవివేకపాశములఁ • జుట్టి భవచ్చరణంబనే మరు
త్తరువునఁగట్టివేయఁగదె • దాశరథీకరుణాపయోనిధీ. 50

టీ. పరులధనంబులన్=ఇతరులసొత్తును, చూచి, పరభామలన్=పరస్త్రీలను, చూచి, హరింపన్=దొంగిలించుటకు, కోరునట్టి, మత్=నాయొక్క, గురుతర=మిక్కిలిగొప్పదైన, మానసంబు=మనస్సు,అనెడుదొంగను=అనునట్టిదొంగను,పట్టి=పట్టుకొని, నిరూఢ=మిక్కిలిపెరిగిన, దాస్య=కైంకర్యమునందు, విస్ఫురిత=మిక్కిలి ప్రకాశించిన, వివేక=తెలివియనెడి, పాశములన్=త్రాళ్ళచేత, చుట్టి=బంధించియనుట, భవచ్చరణంబు = నీపాదము అనే మరుత్ తరువునన్=అనెడిదేవతావృక్షమున, కట్టివేయన్ కదే = బధించివేయుము.

తా. ఇతరులసొత్తులను, స్త్రీలనుచూచి అపహరించుటకు కోరునట్టి నాయొక్క మనస్సుఅనునట్టి దొంగనుపట్టుకొని నీయొక్క కైంకర్యముచే ప్రకాశించునట్టి తెలివియనెడి కల్పవృక్షమునకు గట్టుము.

చ. సలలిత రామనామ జప • సార మెఱుంగను, గాశికాపురీ
నిలయుఁడగాను మీచరణ • నీరజ రేణు మహాప్రభావముం
దెలియనహల్యగాను జగ • తీవర నీదగు సత్యవాక్యముం
దలఁపఁగ రావణాసురుని• తమ్ముఁడగాను భవద్విలాసముల్
తలఁచి నుతింప నాతరమె • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 51

టీ. సలలిత=మిక్కిలిఒప్పుచున్న, రామనామ = రామనామమునయొక్క, జప=జపమునయొక్క, సారము=మహాత్మ్యము, ఎఱుంగను= తెలియుటకు,కాశికాపురీనిలయుఁడను=కాశీపట్టణము వాసస్థానముగాఁగల శివుఁడను కాను, మీచరణనీరజ=మీపాదపద్మములయొక్క, రేణు=దుమ్మురొయొక్క, మహాప్రభావము=గొప్పమాహాత్మ్యమును, తెలియన్=తెలియుటకు, అహల్యనుకాను=అహల్యనుకాను. జగతీదవ=భూనాథా,నీదగుసత్యవాక్యము=నీదైనట్టి నిజమైనమాటను, తలఁపగన్=ఎన్నుటకు, రావణాసురునితమ్ముఁడను=విభీషణుఁడను, కాను, భవత్ విలాసముల్=నీయొక్కమహాత్మ్యపువైచిత్ర్యములు, తలఁచి=ఎన్ని, నుతింపన్=పొగడుటకు, నాతరమె=నాకు శక్యమా.

తా. దశరథరామా! నీనామమును జపముచేయుటవలని మహాత్తు శివునకే తెలియునుకాని నాకు తెలియదు. నీపాదధూళియొక్క ప్రభావము అహల్యకే తెలియును. నీసత్యము విభీషణునికే తెలియును. కాని నీలీలలు నాబోటివానికి తెలిసి వర్ణించుటకు చేతగాదు

ఉ. పాతకులైన మీకృపకుఁ • బాత్రులుకారె తలంచిచూడ, జ
ట్రాతికిఁగల్గెఁ బావన మ • రాతికి రాజ్యసుఖంబుగల్గె దు

ర్జాతికిఁ బుణ్యమబ్బెఁ గపిజాతి మహత్త్వమునొందెఁ గావునన్
దాతవ యెట్టివారలకు • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 52

టీ. పాతకులైనన్=పాపాత్ములైనను, మీకృపకు=మీదయకు, పాత్రులుకారె=అర్హులేకారా? తలంచిచూడన్=ఎన్నిచూడఁగా, (పాతకులు నీదయకు పాత్రులుకారో యని విచారించిచూడఁగా) ననుట, చట్రాతికిన్=పెద్దరాయిగానున్న అహల్యకు, పావనము=పవిత్రత్వము, కల్గెన్=కలిగెను, అరాతికిన్=శత్రువైన విభీషణునికి, రాజ్యసుఖంబు= రాజ్యప్రాప్తియనెడి సుఖము, కల్గెన్=కలిగెను, దుర్జాతికి=నీచజాతులవారికిని, పుణ్యము=సుకృతము, అబ్బెన్=లభించెను, కపిజాతి=వానరజాతి, మహత్త్వము =మహిమను, పొందెన్=పొందెను, కావునన్=కనుక, ఎట్టివారలకునున్=ఎంతటివారలకైనను, దాతవు=కోరినకోర్కె ఇచ్చువాఁడవే.

తా. దశరథరామా! పాపాత్ములైనను మీకృపకు పాత్రులైయున్నారు. ఎట్లనఁగా రాయిగానుండిన =అహల్య నీపాదధూళిచే నిజరూపము నొంది కృతార్థురాలైనది. పగవారివర్గములో చేరిన విభీషణుఁడు నీవలన లంకారాజ్యము నొందినాఁడు. జటాయువు, శబరి మొదలయిన తక్కువ జాతులకును నీయనుగ్రహము గలిగినది. సుగ్రీవాదులయిన వానరులకుఁ గూడ మహత్త్వము గలిగినది. ఇవన్నియుఁ జూడఁగా కలిమి, లేములు పాటింపక ఎట్టివారికైన కోరిన కోర్కెలనిచ్చు దాతవని తెలియుచున్నది. కాఁబట్టి నాకోర్కెయు నొసఁగుమా.

ఉ. మామకపాతక వ్రజము • మాన్ప నగణ్యము చిత్రగుప్తులే
మేమని వ్రాఁతురో శమనుఁ • డేమి విధించునొ కాలకింకర
స్తోమమొనర్చు టేమొ వినఁ• జొప్పడదింతకుమున్నె దీనచిం
తామణి యెట్లు గాచెదవొ• దాశరథీకరుణాపయోనిధీ. 52

టీ. మామక=నాయొక్క, పాతకవ్రజము=పాపసమూహము, మాన్పన్=పోఁగొట్టుటకు, అగణ్యము=లెక్కింపరానిది, చిత్రగుప్తులు=యమునియొద్దనుండి జీవులపుణ్యపాపములలెక్కలు వ్రాయుచుండుకరణమైన, ఏమి ఏమి అని=ఏయేవిధముగా, వ్రాతురో=వ్రాయుదురో, శమనుఁడు=యముఁడు, ఏమి=ఏమి, విధించునో = ఆజ్ఞాపించునో, కాలకింకరస్తోమము=యమదూతల సమూహము, ఒనర్చుట=చేయుట, ఏమో=ఏదియో, వినన్=వినుటకు, చొప్పడదు.=సరిపడదు, ఇంతకుమున్నె=దీనికిపూర్వమే, దీనచింతామణి=దీనులయినవారికి చింతామణివలెకోరినకోర్కెలుయిచ్చువాఁడా, ఎట్లు=ఏవిధమున, కాచెదవో=కాపాడెదవో.

తా. దశరథరామా! నాపాపములు పోఁగొట్టుటకుఁ జాల కలవు. చిత్రగుప్తుఁడేమి వ్రాయునో? యముఁడేమి విధించునో? కాలకింకరులేమి చేయుదురో? ఇంతకుఁ బూర్వమే దీనరక్షణకై కంకణముఁ గట్టుకొని కోర్కెలుదీర్చు నీవెట్లు కాపాడెదవో తెలియరాదు.

ఉ. దాసినచుట్టమా శబరి • దాని దయామతి నేలినావు నీ
దాసునిదాసుఁడా గుహుఁడు • తావక దాస్యమొసంగినావు నే
జేసినపాపమో వినుతి • చేసినఁ గావవు కావుమయ్య నీ
దాసులలోన నేనొకఁడ • దాశరథీకరుణాపయోనిధీ 54

టీ. శబరి, దాసిన=దగ్గఱిన, చుట్టమా=బంధువా, దయామతిన్=దయతోఁగూడిన బుద్ధితో, ఏలినావు=రక్షించినావు, గుహుఁడు, నీదాసునిదాసుఁడా=నీ సేవకుని సేవకుఁడా, తావకదాస్యము=నీదైనదాస్యము ఒసంగినావు=ఇచ్చితివి, వినుతిన్=స్తోత్రమును చేసినన్=నేను చేసినప్పటికిని, కావవు=రక్షింపవు, నేన్=నేను చేసిన పాపమో=చేసికొన్నట్టిదోషమో, నీ దాసులలోనన్=నీ సేవకులలోపల, నేనుఒక్కఁడను, కావవయ్యా=రక్షింపుమా

తా. రామా! శబరి నీవు దగ్గఱ బంధువు కాకపోయినను, దానిని దయతో కాపాడితివి. గుహుఁడు నీదాసునికిఁగూడ దాసుడు గాడు. కాకపోయినను దాసునిగా జేసికొంటివి. నేను నీదాసవర్గములో నొకఁడుగా నున్నాడను. మఱియు నిన్ను ధ్యానము చేసినను నేను చేసికొన్న పాపమే మాకాని నన్ను గాపాడవు. ఇఁకనయినను కాపాడుమా.

ఉ. దీక్షవహించి నాకొలది • దీనుల నెందఱిఁ గాచితో జగ
ద్రక్షక తొల్లియాద్రుపద • రాజతనూజ తలంచినంతనే
యక్షయమైనవల్వ లిడి • తక్కట నామొఱఁ జిత్తగించి ప్ర
త్యక్షము గావవేమిటికి • దాశరథీకరుణాపయోనిధీ. 55

టీ. జగద్రక్షక=జగమును రక్షించువాఁడా, దీక్షన్=నియమమును వహించి=తాల్చి, నాకొలదిదీనులన్=నను బోలు దిక్కులేనివారిని, ఎందఱిని, కాచితో=కాపాడితివో, తొల్లి=మును, ఆద్రుపదరాజతనూజ=ద్రుపదరాజు కూఁతురైన యాద్రౌపది, తలంచినంతనే=స్మరించినంత మాత్రముననే, అక్షయము=తఱుగనిది, ఆయినవల్వలు=అయినట్టిచీరలు, ఇడితి=ఇచ్చితివి, అక్కట=అయ్యో, నామొఱన్=నామనవిని, చిత్తగించి=ఆలకించి ప్రత్యక్షము=సాక్షాత్తుగా, కావవు ఏమిటికి=ఏల కాపాడవు.

తా. దశరథరామా! నమ్మినవారిని రక్షించు నియమమును బూని ఎందఱిని కాపాడితివో నాకుఁ దెలియదు. నేను విన్నంతవఱకు పూర్వము ద్రౌపది దుర్యోధనుని సభలో చీరలు ఒలుచునపుడు నిన్ను స్మరించినంతనే లెక్కలేని చీరలిచ్చితివఁట. అయ్యో! నామనవి చిత్తగించి నామొఱ యాలించి నన్నేల కాపాడవు.

ఉ. నీలఘనాభమూర్తివగు • నిన్నుఁగనుంగొనఁ గోరివేఁడినన్
జాలముసేసి డాగెదవు • సంస్తుతికెక్కిన రామనామమే

మూలను దాఁచుకోఁగలవు • ముక్తిప్రాపది పాపమూలకు
ద్దాలముగాదె మాయెడల • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 56

టీ. నీల=నల్లని, ఘన=మేఘముతో, అభ=సాటియైన, మూర్తివి=దేహముగలవాఁడవు, అగునిన్నున్=అయినట్టినిన్ను, కనుంగొనన్=చూచుటకు, కోరి=అపేక్షించి, వేడినన్=ప్రార్థింపఁగా, జాలముచేసి=మాయచేసి, డాఁగెదవు=దాచుకొనెదవు, సంస్తుతికిన్=పొగడ్తకు, ఎక్కినరామనామము=వచ్చినట్టిరామనామము, ఏమూలను=ఏమూలయందు, దాచుకోన్ గలవు=దాచుకొననేర్తువు, అది=ఆరామనామము, మాయెడలన్ = మావిషయమందు, ముక్తికిన్=మోక్షమునకు, ప్రాపు=ఊతపట్టు, పాప= పాపముఅయొక్క, మూల=వేళ్ళకు, కుద్దాలము=గుద్దలి, కాదె=కదా.

తా. రామా! నల్లని మేఘమువలె నీ విగ్రహము కన్నారఁ జూడవలయునని యెంత ప్రార్థించినను, మాయచేసి దాఁచుకొనెదవు. మంచిది! నీవు దాగినను సుప్రసిద్ధమై వ్యాపించియున్న నీరామనామమును నీవు యెక్కడను దాఁచిపెట్టుకొనలేవు. పాపములను గుద్దలి వేళ్ళను పెల్లగించునట్లు సమూలముగాఁ బోఁగొట్టి మోక్షమిచ్చుటకు అదియొకటియే కాన అదియే చాలును.

చ. వలదు పరాకుభక్తజన • వత్సల నీచరితంబు నమ్మగా
వలదు పరాకు నీ బిరుదు • వజ్రమువంటిది కావకూరకే
వలదు పరాకు నాదురిత • వార్ధికి దెప్పవుగా మనంబులోఁ
దలఁతుమె కా నిరంతరము • దాశరథీకరుణాపయోనిధీ. 57

టీ. భక్తజన=భక్తసమూహములకు, వత్సల=వాత్సల్యముకలవాఁడా, నీచరితంబు=నీచరిత్ర, నమ్మ=వృథా, కావలదు=కాకుండనిమ్ము, పరాకు=ఏమఱపాటు, నీబిరుదు=దీనరక్షకుఁడు అనెడి నీబిరుదము, వజ్రమువలె గట్టిది, కావక=(నమ్మి) రక్షింపక, ఊరకే=వ్యర్థముగా, వలదు=వద్దు, పరాకు=

హెచ్చరిక, నాదురితవార్ధికిన్=నాపాపసముద్రమునకు, తెప్పవుగాన్ = తెప్పగా, మనంబులోన్=మనస్సునందు; నిరంతరము=ఎప్పుడును, తలఁతు మొకో=తలంతుముసుమా.

తా. భక్తులయందు ప్రేమగలవాఁడా! ఆశ్రితరక్షణాదులు తెలుపు నీచరితములు, ఆశ్రితరక్షకుఁడవని వజ్రమువలె అభేద్యమైన నీబిరుదును రక్షిం చుకొనుము. అట్లు చేయవలదు. జాగ్రత్తసుమీ! నిన్ను, సముద్రమును దాఁటించు తెప్పవలె నాపాపములను పోఁగొట్టువానినిగా మనసులో ఎప్పుడును తలంతును.

ఉ. తప్పులెఱుంగలేకదురితంబులు • సేసితినంటి నీవు మా
యప్పవుగావుమంటి నికఁ • నన్యులకున్ నుదురంటనంటి నీ
కొప్పిదమైన దాసజను • లొప్పినబంటుకు బంటనంటి నా
తప్పుల కెల్ల నీవెగతి • దాశరథీకరుణాపయోనిధీ. 58

టీ. తప్పులు=దోషములను, ఎఱుంగలేక= తెలిసికొనలేక, దురితంబులు=పాపములను, చేసితిన్ అంటి=చేసినాను అనిచెప్పితిని, నీవు మాయప్పవు=నాతండ్రివి, కావుము అంటి = రక్షింపుమని చెప్పితిని, ఇకన్, అన్యులకున్= ఇతరులకు, నుదురు = నెత్తిని, అంటను అంటి = తాఁకను అని చెప్పితిని, నీకు, ఒప్పినబంటుకున్=సమ్మతించి స్వీకరించిన సేవకునికి, బంటను అంటి= సేవకుఁడను అంటిని, నాతప్పులకున్ ఎల్లన్= నాఅన్ని దోషములకును, నీవె, గతి=దిక్కు.

తా. దశరథరామా! దోషములు తెలిసికొనలేక పాపములు చేసితిని; నీవు మాతండ్రివి: రక్షింపుము. ఇఁకమీఁద ఇతరులకు నెత్తితాకియంజలిచేయను. దాసులకు దాసుఁడను అని నీతో చెప్పుకొంటిని. ఇఁక నీదాసు తప్పుల నెట్లో అట్లే నీదాసులకు దాసుఁడనైన నాతప్పులను దీర్చు దిక్కు నీవె సుమీ.

చ. ఇతఁడుదురాత్ముఁడంచు జను • లెన్నఁగనాఱడిఁగొంటి నేని పో
పతితుఁడ నంటినో పతిత • పావన మూర్తివి నీవుగల్గ నే
నితరుల వేఁడనంటి నిహ • మిచ్చిననిమ్ము పరంబొసంగు మీ
యతులిత రామనామ మధు • రాక్షరపాళి నిరంతరంబుహృ
ద్గతమని నమ్మికొల్చెదను • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 59

టీ. ఇతఁడు=వీఁడు, దురాత్ముఁడు అంచున్=దుష్టమనస్సుగలవాఁడు అనుచు, జనులు=లోకులు, ఎన్నఁగన్=తలంపఁగా, అరడిన్ కొంటిన్=నిందపడితిని, నేనెపో=నేనేసుమీ, పతితుఁడను అంటి=పాపాత్ముఁడను అని చెప్పితిని, ఓరామా, పతిత=పాపాత్ములైనవారిని, పావన=పవిత్రులను, జేయునట్టి, మూర్తివిఅగు,నీవు. కల్గన్=కలిగియుండఁగా, నేను,ఇతరులన్= అన్యులను, వేఁడను అంటిన్=ప్రార్థింపను అనిచెప్పితిని,ఇహము=ఇహలోక సుఖము, ఇచ్చినన్ = ఇచ్చితివేని, ఇమ్ము, పరంబు= పరలోక సౌఖ్యమును, ఒసంగుమీ= ఇచ్చినట్లైన ఇమ్మా, అతులిత = సాటిలేని, రామనామ = "రామ" అను పేరుయొక్క, మధుర = తీయనైన, అక్షర = అక్షరముల యొక్క, పాళి=సమూహము, నిరంతరంబు=ఎప్పుడును, హృద్గతము=మనస్సును బొందినది. నామనస్సునందేయుండునది,అని,నమ్మికొల్చెదను=సేవించెదను.

తా. నేనుదుష్టమనస్సుగలవాఁడనని జనులచేత నిందపడితిని. నాయంతట నే నేపతితుఁడనని నీతో చెప్పికొంటిని. పతితులనుపవిత్రులనుగాఁ జేయనవతరించి నీవుండఁగా పతితుఁడనైన నేను నిన్నే వేఁడుదును గాని మరియొకరిని వేఁడనని యు చెప్పితిని. ఇక నీ వొకడవే నాకుస్వామివిగనుక ఇహమిచ్చినను యియ్య వలయును పరమిచ్చిననీవయీయవలయును. నేనుమాత్రము నాయంత "రామ" యనెడి తీయని యక్షరములను మనస్సునందు నిలుపుకొని సేవచేసెదను.

ఉ. అంచితమైన నీదు కరు • ణామృతసారము నాదుపై ని బ్రో
క్షించినఁజాలు దాననిర • సించెదఁ నాదురితంబు లెల్ల దూ

లించెద వైరివర్గ మెడలించెదఁ గోర్కుల నీవు బంటనై
ద్రుంచెదఁ గాలకింకరుల • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 60

టీ. అంచితము=ఒప్పునది, ఐన నీదుకరుణా=అయినట్టి నీదయ అనెడి, అమృతసారము=అమృతము యొక్క తేట, నాదుపైని=నామీఁద, ప్రోక్షించినన్=చల్లినయెడల, చాలున్=అదియే చాలును, దానన్=దానిచేత, నా దురితంబున్ ఎల్లన్=నా పాపములను అన్నిటిని, నిరసించెదన్=తిరస్కరించెదను, వైరివర్గము, శత్రుసమూహమును, తూలించెదన్=చెడునట్లు చేసెదను, కోర్కులన్=రాగములను, ఎడలించెదన్=విడిచిపోవునట్లు చేసెద, నీదు బంటును ఐ=నీదాసుండనై, కాలకింకరులన్ = యమదూతలను, ద్రుంచెద=కొట్టి తరిమెద.

తా. రామా! ఒప్పిదమైన నీదయామృత సారము నామీఁదచల్లిన చాలును. దానిచేతనే నా పాపములను మాలించి, అంతశ్శత్రువులయిన యింద్రియములను చిక్కఁబట్టి రాగద్వేషములను వదలి, నీదాసుండనై యమకింకరులు వచ్చిరేని కొట్టిపారదోలెదను.

చ. జలనిధులేడు నొక్కమొగిఁ • దక్కికిదెచ్చె శరంబు ఱాతినిం
పలరఁగఁ జేసె నాతిగఁ బదాబ్జపరాగము, నీచరిత్రమున్
జలజభవాది నిర్జరులు • సన్నుతిసేయఁగ లేరు గావునం
దలఁపనగణ్యమయ్యె యిది • దాశరథీకరుణాపయోనిధీ. 61

టీ. శరంబు=నీబాణము, జలనిధులు ఏడున్=ఏడు సముద్రములను, ఒక్కమొగిన్=ఒక్కసారిగా, చక్కికిన్ = ఒక్కచోటికి, తెచ్చెన్= తెచ్చెదను, పదాబ్జ = తామరలవంటి నీ యడుగుల, పరాగము = ధూళి, ఱాతిన్=ఱాతిని, ఇంపు=మనోహరమును అలరంగన్=ఒప్పునట్లుగా, నాతిగన్=స్త్రీగా, చేసెను. నీచరిత్రమున్ = నీకథను జలజభవ = బ్రహ్మ ఆది=మొదలుగాఁగల నిర్జరులున్ = దేవతలును = సన్నుతిసేయఁగన్=స్తోత్ర

ముచేయఁగా, లేరు, కావునన్=కనుక, తలపన్=విచారింపఁగా, అగణ్యము=గణుతింపరానిది.

తా. రామా! నీ బాణము సప్తసముద్రములను ఒకచోటికి తీసికొని వచ్చినది. నీపాదపద్మములధూళి రాతిని స్త్రీగాఁజేసినది, ఇట్టి నీచరిత్రము బ్రహ్మాదులకయినను పొగడ శక్యముగాదు కావున దానిని విచారింపసాధ్యమా? కాదు.

ఉ. కోఁతికిశక్యమా యసుర • కోటుల గెల్వను గెల్చెఁబో నిజం
బాతనిమేన శీతకరుఁ • డౌట దవానలుఁ డెట్టివింత! మా
సీతపతివ్రతామహిమ • సేవకు భాగ్యము మీ కటాక్షమున్
ధాతకు శక్యమా పొగడ • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 62

టీ. అసురకోట్ల=కోట్లకొలది రాక్షసులను, గెల్వను=గెలుచుటకును కోఁతికిన్ = ఒకకోఁతికి, శక్యమా = సాధ్యమా, గెల్చెన్ పో = గెలువని, ఆతని మేనన్=ఆవానరుని దేహమునందు, దవానలుడు = కాఱుచిచ్చు, శీతకరుఁడు = చంద్రుడు, ఔట = అగుట, ఎట్టివింత= ఎంతయాశ్చర్యము, మాసీత =మాతల్లియైనసీతాదేవియొక్క, పతివ్రతా = పాతివ్రత్యముయొక్క, మహిమ=గొప్ప, సేవకుభాగ్యము= మిమ్ము సేవించువానియొక్క భాగ్యవిశేషమును, మీకటాక్షమున్ = మీయొక్క దయను పొగడన్= స్తుతించుటకు, ధాతకున్ = బ్రహ్మదేవునికి, శక్యమా = తరముకాదు.

తా. రామా! ఒకకోఁతి భయంకరులైన రాక్షసులను కోట్లకొలఁదిని గెలుచుట తరముకాదు. అది యెట్లోశక్యమైనను కానిమ్ము. కాని అతని తోఁకయందు అంటించిన నిప్పు వేఁడిమి అంటక చల్లనగుట మఱియు నాశ్చర్యము. ఇంతయు సీతయొక్క పాతివ్రత్యప్రభావమును మీయిరువురిని సేవించిన వానిభాగ్యమును మీకరుణాకటాక్షమును కారణము గనుక ఈమాటిని బ్రహ్మదేవునకు పొగడఁదరముకాదు. మనుబోటులు ఏమనిపొగడఁగలరు.

ఉ. భూపలలామ రామ రఘు • పుంగవ రామ త్రిలోక రాజ్యసం
స్థాపనరామ మోక్షఫల • దాయకరామ మదీయపాపముల్
బాపఁగదయ్య రామ నిను • బ్రస్తుతి జేసెదనయ్య రామ సీ
తాపతిరామ భద్రగిరి • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 63

టీ. భూపలలామ=రాజులను శ్రేష్ఠుడైన, రామ=రామా, రఘుపుంగవ=రఘువంశమునఁ బుట్టినవారిలో శ్రేష్ఠుడైన, రామ = రామా త్రిలోక=ముల్లోకముల యొక్క, రాజ=రాజ్యమును, సంస్థాపన స్థాపించినట్టి, రామా=రామా, మోక్ష=మోక్షమనెడి, ఫల=ఫలమును దాయక=ఇచ్చునట్టి, రామ=రామా, సీతాపతిరామా = సీతకు భర్తయైనరామాఁ నిన్నుఁ బ్రస్తుతిచేసెద=పొగడెదను, మదీయపాపముల్ =నాపాపములను రామ=రామా, పాపఁగదయ్య=పోగొట్టుమయ్య.

తా. రామా! నీవు రాజులందరిలో శ్రేష్ఠుడవు మఱి రఘువంశమున బుట్టినవారిలో శ్రేష్ఠుడవు కేవలము రాజ శ్రేష్ఠుడవే కాదు. ముల్లోకములను ఎదురుగా నుండునట్లు ఏలునట్టిమేటివి. వానికంటె మిక్కిలి అతిశయ మోక్షఫలమును ఇచ్చువాఁడవు. అన్నిటికిని అతిశయించిన లక్ష్మియగు సీతాదేవికి భర్తవు. ఇట్టి మితిలేని అతిశయము గలవాఁడవు గావున కోరినకోర్కు లియ్యవచ్చును. తెలిసినంతవఱకు నిన్ను పొగడెదను. ఆపొగడ్తను బట్టియైనను, నా పాపములను పోగొట్టి నన్ను గాపాడుము

ఉ. నీసమాజంబు సాత్త్వికము • నీ విడిపట్టు సుధాపయోధి, ప
ద్మాసనుఁ డాత్మజుండు, గమలాలయ నీప్రియురాలు, నీకు సిం
హాసనమిద్ధరిత్రి గొడుగాకస, మక్షులు చంద్రభాస్కరుల్
నీసుమతల్పమాదిఫణి • నీవె సమస్తముఁ గొల్చునట్టి నీ
దాసులభాగ్యమెట్టిదయ • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 64

టీ. సాత్త్వికము=సత్త్వగుణము, నీ సమాజంబు=నీకు సహజమైనది, సుధాపయోనిధి=పాలసముద్రము, నీ విడిపట్టు=నీయొక్క విడిదిస్థలము, ఆత్మజుండు=నీకొడుకు, పద్మాసనుఁడు=బ్రహ్మ, నీప్రియురాలు, కమలాలయ లక్ష్మీదేవి, ఈధరిత్రి=ఈభూమి, నీకు, సింహాసనము, ఆకసము=ఆకాశము, గొడుగు, చంద్రభాస్కరులు=చంద్రుఁడును,సూర్యుఁడును,అక్షులు=కన్నులు, ఆదిఫణి=ఆదిశేషుఁడు, నీసుమతల్పము=నీపూలపాన్పు, సమస్తముఁ=సర్వపదార్థములును, నీవే, ఇట్టినిన్నుఁ గొల్చునట్టి= సేవించునట్టి, నీదాసుల = నీదాసజనులయొక్క, భాగ్యము=పెంపుసొంపు, ఎట్టిదయ=ఎట్టిదయ్యా.

తా. రామా!సత్త్వగుణము నీస్వభావము, నీవిడిది పాలసముద్రము, నీకొడుకు బ్రహ్మదేవుడు, నీభార్య లక్ష్మి, ఈభూమి నీసింహాసనము, ఆకాశము నీగొడుగు, నీ కన్నులు చంద్రసూర్యులు, ఆదిశేషుఁడు నీపూపాన్పు, అన్నియు నీసొమ్మే యగును. సర్వమునకు స్వామివయిన నిన్నుఁ గొల్చిన భక్తుల భాగ్యము ఎట్టిదో చెప్పదరమా!

ఉ. చరణముసోఁకినట్టి శిల • జవ్వనిరూపగు టొక్కవింత, సు
స్థిరముగ నీటిపై గిరులు • దేలిన దొక్కటివింతగాని మీ
స్మరణఁదనర్చుమానవులు • సద్గతిఁ జెందిన దెంతవింత? యీ
ధరను ధరాత్మజారమణ • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 65

టీ. ధరాత్మజా=సీతాదేవికి, రమణ= పురుషుఁడైన వాఁడా, చరణముఁ=నీపాదమును, సోఁకినట్టిశిల=తాఁకినట్టిరాయి, జవ్వనిరూపు=యౌవనస్త్రీలయొక్క రూపము అగుట, ఒక్కవింత=ఒక యాశ్చర్యము, నీటిపయిఁ=నీటిమీఁద, గిరులు=కొండలు, సుస్థిరముగఁ=మిక్కిలి నిలుకడఁగా, తేలినది=తేలుచుండినది, ఒక్కటివింత=మఱియొక ఆశ్చర్యము, కాని, మీస్మరణఁ=మిమ్ము స్మరించుటయందు, తనర్చుమానవులు =ఒప్పునట్టి మనుష్యులు

సద్గతిన్=మోక్షమును, చెందినది=పొందినది, ఈధరన్=ఈ భూమియందు ఎంత వింత=ఎంత ఆశ్చర్యము.

తా. రామా! పాదములను తాఁకిన రాతిని స్త్రీగాఁ జేయుటయు కొండలను నీళ్ళమీఁద మునుఁగకుండునట్లు నిల్పుటయు, నాశ్చర్యములు జేసిన నిన్ను స్మరించినవారికి నీవు మోక్షమునొసగుటయొక యాశ్చర్యము కాదు.

ఉ. దైవము తల్లిదండ్రి తగుఁదాత గురుండు సఖుండు నిన్నె కా
భావన సేయుచున్నతఱిఁ • పాపములెల్ల మనోవికార దు
ర్భావితుఁ జేయుచున్నవి కృపామతివై నను గావుమీ జగ
త్పావనమూర్తి భద్రగిరి • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 66

టీ. జగత్పావనమూర్తి=లోకములను పవిత్రముచేయు రూపముగలవాఁడా, దైవము తల్లి, తండ్రి, తగుదాత=తగునట్టిదాత, గురుండు=గురువు, సఖుండు=స్నేహితుఁడు, నిన్నె=నీవె, కాన్=అగునట్టు, భావన సేయుచున్నతఱిన్=భావించుచున్న సమయమునందు, పాపములు ఎల్లన్=పాపములన్నియును, మనో=మనస్సుయొక్క. వికార=వికారముచేత, దుర్భావితు=చెడుతలంపులుగలవానిగా, చేయుచున్నవి. గనుక కృపామతివి అయి=దయగల మనస్సుగలవాఁడవై, ననున్, కావుమీ=రక్షింపుమా.

తా. రామా! నేను దైవముగాను, దలిదండ్రులుగాను, గురువుగాను, స్నేహితుఁడుగాను, భావించుచుండగా నా పూర్వపాపము లన్నియు జేరి నా మనస్సును కలఁచి దుష్టభావములు కల్పించి చెరుపుచున్నవి. లోకుల పాపములను బోఁగొట్ట నవతరించినవాడవు, కనుక నా పాపములను పోదోలి నన్ను కాపాడుము.

ఉ. వాసవరాజ్యభోగ్యసుఖ • వార్ధినిదేలు ప్రభుత్వ మబ్బినా
యాసకు మేరలేదు కన•కాద్రిసమాన ధనంబుఁ గూర్చినన్

గాసును వెంటరాదు కని • కానక చేసిన పుణ్యపాపముల్
వీసరపోవనీవు పది • వేలకు జాలు భవంబు నొల్ల నీ
దాసుని గాఁగ నేలుకొను • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 67

టీ. వాసవ = ఇంద్రుని, రాజ్య = దొరతనమును, భోగ = అనుభవించుటవలని, సుఖ=సౌఖ్యము అనెడి, వార్ధిని=సముద్రమందు, తేలు, ప్రభుత్వము= తేలునట్టి దొరతనము, అబ్బినా=లభించినప్పటికిని, ఆసకున్, మేరలేదు=మితికలుగదు, కనకాద్రి=బంగారుకొండతోడ, సమాన=సమానమయిన, ధనంబున్=ద్రవ్యమును, కూర్చినన్=సేకరించినను, కాసును=కాసుకూడ, వెంటరాదు=వెంబడిరాదు, కని=తెలిసియు, కానక=తెలియకయు, చేసిన=చేసినట్టి, పుణ్యపాపముల్, వీసరిపోవనీవు=వెలితిపడనియ్యవు, పదివేలకున్ = పదివేల అనర్థములకును, చాలున్ = అవి చాలియుండును, భవంబున్=పుట్టుకను, ఒల్లన్=ఇష్టపడను, నీ దాసునిగాఁగన్=నీ సేవకునిగా ఏలుకొను =రక్షింపుము.

తా. రామా! ఇంద్ర భోగము, ఐశ్వర్యమును కలిగినను, ఆశకు మితిలేదు. బంగారు కొండంత ధనముకూడ బెట్టినను, పోవునపుడు ఒక కాసుకూడ వెంటగాదు. తెలిసియో తెలియకయో చేసినపాపపుణ్యములు చుట్టును, అతరించుకొని కొంచెమైనను, తప్పించుకొనుట కవకాశమీయవు. మరికొన్ని యనర్థములయినను, కలిగింపఁజాలును. కనుక పుణ్యపాపములుచేసి జన్మమునెత్తుటకు నాకు ఇష్టములేదు. నీ దాసునిగా చేపట్టి జన్మము లేకుండఁ గాపాడుమా.

ఉ. సూరిజనుల్ దయాపరులు • సూనృతవాదులలుబ్ధమానవుల్
వీరపతివ్రతాంగనలు • విప్రులు గోవులు వేదముల్ మహీ
భారముఁదాల్పఁగా జనులు • పావనమైన పరోపకార స
త్కారమెఱుంగలేరకట • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 68

టీ. సూరిజనుల్=పండిత సమూహములును, దయాపరులు=దయగల వారును, సూనృతవాదులు=నిజము పలుకువారును, అలుబ్ధమానవుల్=లోభము లేని మనుష్యులును, వీర పతివ్రతాంగనలు=వీరత్వముతో పతివ్రతలైయుండు స్త్రీలును, విప్రులు=బ్రాహ్మణులు, గోవులు, వేదములు, మహీభారము=భూమియొక్క బరువును, తాల్పగాన్=ధరింపఁగా, జనులు=సామాన్యులయిన తక్కినజనులు, పావనము=పవిత్రము, ఐన పరోపకార=ఐనట్టిపరోపకారమునకు. సత్కారము=సత్కరించుట, ఎఱుఁగలేరు=తెలియలేరు, వారికి ప్రతిసత్కారము సేయ నేరకున్నారనుట, అక్కట=అయ్యో.

తా॥ రామా! పండితులు, దయగలవారు, సత్యసంధులు, లోభములేనివారు, మిక్కిలి పతివ్రతలయినస్త్రీలు, బ్రాహ్మణులు, గోవులు, వేదములు యీ భూజనులను ఉద్ధరించుచున్నవి. ఇట్టి ఉపకారపరులను తక్కినజనులు ప్రత్యుపకారము సేసి పూజించుటధర్మము. అయినను ఆదిజనులు తెలియకున్నారు.

ఉ॥ వారిచరావతారమున • వారిధిలోఁ జొరఁబాఱి క్రోధవి
స్తారగుఁడైన యానిగమ • తస్కరవీరనిశాచరేంద్రునిం
జేరివధించి వేదముల • చిక్కెడలించి విరించికిన్ మహో
దారతనిచ్చి తీవెకద • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 69

టీ. వారిచర + అవతారమునన్ = మత్స్యావతారమందు, వారిధిలోన్=సముద్రములోనికి, చొరఁబాఱి = వేగముగా చొచ్చి, క్రోధవిస్తార = మిక్కిలి కోపమును, పొంది, నిగమ = వేదములయొక్క, తస్కర=దొంగిలించినవాఁడైన, వీర=వీరుఁడగు, నిశాచర + ఇంద్రునిన్=రాక్షస శ్రేష్ఠుఁడైన సోమకాసురుని, చేరి=పొంది, వధించి=చంపి, వేదముల చిక్కు=వేదములు గజిబిజిని, ఎడలించి=తీసి విరించికిన్=బ్రహ్మకు, మహా ఉదారతన్=మిక్కిలి దాతృత్వముతో. ఈవే=నీవే, ఇచ్చితికద=ఇచ్చిన వాఁడవు గదా.

తా. రామా! మత్స్యావతారమునందు సముద్రములోపల వేగముగాచొచ్చి మిక్కిలికోపాతిశయము గలిగినవాఁడై వేదములను దొంగిలిపోయిన క్రూరుఁడైన మేటిరాక్షసుఁడగు సోమకాసురుని పట్టిచంపి వేదముల చిక్కు విడఁదీసి బ్రహ్మకు మరల వానిని మిక్కిలి యౌదార్యముతో నిచ్చిన వాఁడవు నీవేకాని యెవ్వరుగారు. అట్టి నీవు నన్నును గాపాడఁదగును.

చ. కరమనురక్తిమంధరము • గవ్వముగానహిరాజుఁద్రాడుగా
దొరకొని దేవదానవులు • దుగ్ధపయోధిమథించుచున్నచో
ధరణి చలింపలోకములు • తల్లడమందఁగఁ గూర్మమై ధరా
ధరము ధరించి తీవెకద • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 70

టీ. కరము = మిక్కిలి, అనురక్తిన్=అనురాగముతో, దేవ= దేవతలును, దానవులు=రాక్షసులును, మంధరము = మంధరపర్వతమును, కవ్వముగాన్, అహిరాజు=సర్పములకు రాజయినవానిని, త్రాడుగాన్, దొరకొని=పూని, దుగ్ధపయోధిన్=పాలసముద్రమును, మథించుచున్నచోన్ = చిలుకుచుండఁగా, ధరణి=భూమి, చలింపన్=వడఁకఁగా, లోకములు=జగములు, తల్లడమందఁగన్=తల్లడిల్లగా, కూర్మమై = తాఁబేలువయి, ధరాధరమున్ = ఆమందరపర్వతమును, ఈవు=నీవె, ధరించితికద=ఎత్తితివికదా.

తా. రామా! దేవతలును, రాక్షసులును మంథరపర్వతమును కవ్వముగాను సర్పరాజగువాసుకిని కవ్వపుఁద్రాడుగాను జేసి పాలసముద్రమును జిలుకుచుండఁగా అపుఁడా కొండ తటాలున మునుఁగుటచేత భూమి లోకములు తల్లడిల్లుటఁజూచి కూర్మావతారము నెత్తి కొండను వీఁపుమీఁదఁ దాల్చినవాఁడవు నీవేకదా.

ఉ. ధారుణిఁజాప జుట్టిన వి • ధంబునఁ గైకొని హేమనేత్రుఁడ
వ్వారిధిలోన డాఁగినను • వానివధించి వరాహమూర్తివై

ధారుణిఁదొంటికై వడిని • దక్షిణశృంగమునన్ ధరించి వి
స్తార మొనర్చి తీవెకద • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 71

టీ. ధారుణిన్=భూమిని, చాఁపన్=చాపఁ, చుట్టిన విధంబునన్=మడతపెట్టినతీరుగా, హేమనేత్రుఁడు=హిరణ్యాక్షుఁడు, కైకొని = చుట్టి, ఎత్తుకొని, అవ్వారిధిలోన్=ప్రసిద్ధమయిన సముద్రమునందు, డాఁగినను=దాఁగుకొనఁగా, వానిన్=ఆహిరణ్యాక్షుని, వధించి=చంపి, వరాహమూర్తివై=పందియాకారముగలవాఁడవై, (హిరణ్యాక్షుఁడు చుట్టి కొంపోయిన) భూమిని, దక్షిణశృంగమునన్=కుడికొమ్మునందు, కుడిపంటి కోఱయందు, ధరించి=దాల్చి, విస్తారము=మెఱచాపుగా, ఈవె=నీవే, ఒనర్చితికద= చేసితివికదా, చేసినవాడవు నీవే.

తా. దశరథరామా! హిరణ్యాక్షుఁడు భూమిని చాపచుట్టగా చుట్టి యెత్తుకొని సముద్రములోనికిఁబోయిదాఁచుకొనఁగా నీవు వానినిజంపి వరాహమూర్తివయి, కుడిపంటికోఱతో భూమిని ఎత్తుకొనివచ్చి మునుపటివలె చాపుగా పఱచినవాడవు నీవేకాని మఱెవరును గారు. కనుక నన్నును అట్లె ఉద్ధరింపుమా

ఉ. పెటపెట నుక్కుకంబమున • భీకరదంతనఖాంకురప్రభా
పటలము గప్పనుద్భవిలి • భండనవీధి నృసింహభీకర
స్ఫుటపటుశక్తిహేమకశి • పున్ విదళించి సురారిపట్టి నం
తటఁ గృపఁజూచి తీవెకద • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 72

టీ. ఉక్కుకంబమునన్=ఇనుపస్తంభమునందు, పెటపెట=పెటపెటమని శబ్దించునట్లు, భీకర=భయంకరమైన, దంత=పండ్లయొక్కయు, నఖ+అంకుర=గోటిమొనలయొక్కయు. పటలము=సమూహము, ప్రభన్, కప్పన్=కప్పుకొనఁగా, ఉద్భవిలి=పుట్టి, భండన=యుద్ధప్రదేశమునందు, నృసింహ=నరసింహావతారముయొక్క, భీకర = భయంకరమైన, స్ఫుట = స్పష్టమైన

పటు=కటువై, అగు శక్తిన్=సామర్థ్యముచేత, హేమకశిపున్= హిరణ్యకశిపుని, విదళించి=చీల్చి, అంతటన్=పిమ్మట, సురారిపట్టిన్=(రాక్షసునికొడుకైన) ప్రహ్లాదుని, కృపన్=దయతో, ఈవె=నీవె, చూచితికద=చూచితివికదా (నృసింహావతారమెత్తి హిరణ్యకశిపుని చీల్చి ప్రహ్లాదుని గాపాడినవాడవు నీవేకాదా.

తా. రామా! నీవు ఉక్కుస్తంభమున పెట పెటమని నరసింహ మూర్తివై పుట్టి నీ పండ్లయొక్కయు, మొగ్గలవంటి గోళ్ళయొక్కయు తెల్లని కాంతులు నిన్ను గ్రమ్మగా భయంకరమైన శక్తిచే హిరణ్యకశిపుని బొమ్ము చీల్చి చంపి పిదప వానికొడుకైన ప్రహ్లాదుని గాపాడిన వాఁడవేకదా నన్ను అట్లె గాపాడుము.

చ॥ పదయుగళంబు భూగగన • భాగములన్ వెసనూనివిక్రమా
స్పదమగునబ్బలీంద్రునొక • పాదమునందలక్రిందనొత్తిమే
లొదవజగత్త్రయంబు పురు • హూతునకీయవటుండవై నచి
త్సదమలమూర్తివీవెకద • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 73

టీ.పదయుగళంబు=పాదముల జంటను, భూ=భూమియొక్కయు, గగన=ఆకాశముయొక్కయు భాగములన్=ప్రదేశములయందు, (ఒక కాలు భూమియందును, మఱియొక కాలు ఆకాశమందును.) వెసన్=త్వరగా, ఊని=నిలిపి, విక్రమ=పరాక్రమమునకు, అస్పదము=స్థానము, అగు నబ్బలీంద్రున్=అయినట్టి ఆ బలిచక్రవర్తిని, ఒక పాదమునన్=ఒక కాలిచే, క్రిందన్=క్రిందుగా, తలన్=తలను, ఒత్తి=అదిమి మేలు=శ్రేయస్సు. ఒదవన్=కలుగఁగా, పురుహూతునకున్=ఇంద్రునికి, జగత్త్రయంబున్=లోకములమూటిని ఇయ్యన్=ఇచ్చుటకు, వటుండవు=వడుగవు, ఐన, చిత్=జ్ఞానమును, సత్=ఉనికియు, లేక సత్యమును అయిన, అమల=నిర్మలమగు, మూర్తివి=విగ్రహము గలవాఁడవు, నీవెగద=నీవేకాదా.

తా. ఒక పాదము భూమియందును, మఱొకటి ఆకాశమునందును పెట్టియిట్లు రెండుపాదములచే లోకమాక్రమించి మహాపరాక్రమవంతుఁడైనబలిచక్రవర్తితలమీఁదనొకపాదము పెట్టిపాతాళమునకు అణఁగఁద్రొక్కి మేలగునట్లు ముల్లోకములను ఇంద్రునకు ఇచ్చుటకై వటువుగాబుట్టినసచ్చిదానందమూర్తివి నీవేకాని మఱియెవ్వరునుగారు, కనుక నన్ను కావుమా.

చ॥ ఇరువదియొక్కమాఱు ధర • ణీశుల నెల్లవధించితత్కళే
బరరుధిరప్రవాహమునఁ • బైతృకతర్పణ మొప్పఁజేసి భూ
సురవరకోటికిన్ ముదము • సొప్పడభార్గవరామమూర్తివై
ధరణి నొసంగితీవె కద • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 74

టీ. ఇరువదియొక్కమాఱు = ఇరువదియొక్క పర్యాయము. ధరణీశులన్=రాజులను, ఎల్లన్=అందఱిని, వధించి=చంపి, తత్=వారియొక్క, కళేబర=దేహములయొక్క, రుధిర=నెత్తుటియొక్క, ప్రవాహమునన్=వెల్లువచేత, పైతృకతర్పణము=పితరులకు జలతర్పణము, ఒప్పన్=తగునట్లు, చేసి భూసురవరకోటికిన్=బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠుల సమూహమునకు, ముదము=సంతోషము, సొప్పడన్=కలుగునట్లు, భార్గవరామమూర్తివి ఐ= భార్గవరాముడుగా అవతరించిన వాడవై, ధరణిన్=భూమిని, ఈవె=నీవే, ఒసంగితివి కద=దానము చేసితివి కదా.

తా. రామా రాజుల నందఱిని ఇరువదియొక్క పర్యాయములు చంపి వారిదేహముల నెత్తుటివెల్లువలచేతపితరులకు జలతర్పణమిచ్చివారియొద్దనుండి జయించిన భూమిని బ్రాహ్మణ సమూహమునకు సంతోషము కలుగునట్లు దానముచేసిన పరశురాముఁడవు నీవే యగుదువు.

చ॥ దురమునఁదాటకం దునిమి • ధూర్జటివిల్ దునుమాడిసీతనుం
బరిణయమంది తండ్రి పను • పన్ ఘనకాననభూమి కేఁగిదు

స్తరపటుచండ కాండకులి • శాహతిరావణకుంభకర్ణ భూ
ధరములఁగూల్చితీవెకద • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 75

టీ. దురమునన్=యుద్ధమున, తాటకన్=తాటకను, దునిమి=చంపి, ధూర్జటివిల్=శివునివిల్లు, తునుమాడి=విఱిచి, సీతను=సీతాదేవిని, పరిణయము అంది=పెండ్లాడి, తండ్రి, పనుపన్=అడవికిపంపఁగా, ఘన=గొప్పదైన కాననభూమికిన్=అరణ్యమునకు, ఏగి=పోయి, దుస్తర=సహింపరానిదియు, పటు=పటుత్వముగలదియు, చండ=తీక్ష్ణమైనదియు, అగు, కాండ=బాణమనెడి, కులిశ=వజ్రముయొక్క, ఆహతిన్=దెబ్బచేత, రావణకుంభకర్ణ=రావణుఁడు కుంభకర్ణుఁడు అను భూధరములన్=కొండలను, ఈవె=నీవే, కూల్చితివి కద=కూలనయిచ్చితివి కదా!

తా. రామా! యుద్ధమున తాటకను చంపి, శివునివిల్లువిఱిచి, సీతను పెండ్లాడి, తండ్రిపంపఁగా ఘోరడవికిపోయి వజ్రాయుధముచేత కొండలను గూల్చునట్లు హరింపరాని వాఁడిబాణముల రావణకుంభకర్ణులను గూల్చిన వాఁడవు నీవే యగుదువు.

చ. అనుపమయాదవాన్వయసు • ధాబ్ధిసుధానిధికృష్ణమూర్తికీ
కనుజుడుగాజనించి కుజ • నావళినెల్ల నడంచి రోహిణీ
తనయుఁడనంగ బాహుబల•దర్పమునన్ బలరామమూ[illegible]
తనరిన వేల్పు వీవెకద • దాశరథీ కరుణాపయోనిధి 76

టీ. అనుపమ=సాటిలేని, యాదవ అన్వయ = యాదవవంశమనెడి సుధా అబ్ధి=పాలసముద్రమునకు, సుధానిధి=చంద్రుఁడగు (పాలసముద్రమును ఉప్పొంగఁజేయు చంద్రునివలె యాదవవంశమును వర్ధిల్లఁజేయువాఁడై) కృష్ణమూర్తి=కృష్ణుడు, నిమిన్, అనుజుఁడుగాన్=తమ్ముఁడు అగునటుగా రోహిణీతనయుఁడుఅనంగన్=రోహిణీదేవికుమారుడు అని జనులాడఁగా, జనించి=పుట్టి, బాహుబల=భుజములబలిమిచేతనైన, దర్పమునన్=గర్వముచేత, కుజన+అవళిన్ ఎల్లన్=చెడ్డవారిసమూహమును అంతయు, అడంచి

అడఁగఁద్రొక్కి, బలరామమూర్తివై=బలరామావతారమూర్తివాఁడవై, తనరినవేల్పవు=ఒప్పినట్టిదేవుఁడవు ఈవెకద=నీవేకదా.

తా. రామా! యాదవవంశ తిలకుఁడైన కృష్ణుఁడు తమ్ముఁడుగా రోహిణీదేవి కడుపునఁబుట్టి భుజబలాతిశయముఁచేత దుష్టసమూహములనెల్ల రూపుమాపి బలరాముఁడుగా నవతరించిన దేవుఁడవు నీవేయగుదువు.

చ॥ సురలునుతింపఁగాఁ ద్రిపుర•సుందరులన్ వరియింపబుద్ధరూ
పరయఁగఁదాల్చితీవు త్రిపు•రాసురకోటి దహించునప్పుడా
హరునకుఁదోడుగా వరశ•రాసన బాణ ముఖోగ్రసాధనో
త్కరమొనరించి తీవెగద • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 77

టీ. అరయఁగన్=విచారింపఁగా, సురలు=దేవతలు, నుతింపఁగాన్=పొగడఁగా, త్రిపురసుందరులన్=త్రిపురములందలి స్త్రీలను, వరియింపన్=వరియించుటకై, బుద్ధరూపు=బౌద్ధమూర్తిని, ఈవు=నీవు, తాల్చితి=ధరించితివి, త్రిపుర=త్రిపురములలో వసించు, అసురకోటిన్=రాక్షస సమూహములను, దహించునప్పుడు, ఆహరునకున్=శివునకు, తోడుగాన్=సహాయ్యముగా, వర=శ్రేష్ఠమైన, శరాసన=విల్లు, బాణ=బాణము, ముఖ = మొదలయిన, ఉగ్ర=భయంకరమగు, సాధన=పరికరములయొక్క, ఉత్కరము=సమూహము, ఈవే=నీవే, ఒనర్చితివికదా=చేసితివిగాదా.

తా. దేవతలు ప్రార్థింపఁగా త్రిపురములందలి స్త్రీలను మోహించుకొఱకు బౌద్ధవిగ్రహము దాల్చినవాఁడవు నీవే! త్రిపుర రాక్షససమూహములను కాల్చునప్పుడు శివునికి విల్లు అమ్ము మొదలయిన పరికరముల నమరించి సాహాయ్యము చేసినవాఁడవు నీవే. ఇట్లు దుష్టులను నిగ్రహించి శిష్టులను రక్షించు నీవు నన్నును రక్షింపుమా.

ఉ. సంకరదుర్గమై దురిత • సంకులమైనఁ జగంబుఁజూచి స
ర్వాంకషలీల నుత్తమతు • రంగము నెక్కి కరాసిఁబూని వీ

రాంకవిలాస మొప్పఁగలి • కాకృతి సజ్జనకోటికిన్ నిరా
తంక మొనర్చితీవుకద • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 78

టీ. సంకర= సంకరముచేత, దుర్గమై = ప్రవేశింపరానిదై, దురిత = పాపముచేత, సంకులము=వ్యాపించినది. ఐన జగంబున్=అయినట్టిలోకమును, చూచి, సర్వంకష=అన్నిటిని ఒరయుచున్న, లీలన్=విలాసముతో, ఉత్తమతురంగము=మేలయిన గుఱ్ఱమును, ఎక్కి, కర + అసిన్=చేతికత్తిని, పూని=తాల్చి, వీర + అంకవిలాసము=వీర అంకవీయుండెనుట, పరాక్రమము, ఒప్పన్=ఒప్పుచుండఁగా, కలికి ఆకృతిన్=కల్కి ఆకారముతో (కల్క్యవతారమూర్తి) సజ్జనకోటికిన్ = ఉత్తమసమూహమునకు, నిరాతంకము = ఆటంకము లేని, ఈవె=నీవే, ఒనర్చెదుకద=చేయబోయెదవుకదా.

తా. రామా! వర్ణసంకరము మిక్కిలి బలమయి పాపమునిండి యున్న జగముజూచి మిక్కిలి లీలతో గొప్పగుఱ్ఱము నెక్కి చేతిగత్తి దాల్చి పరాక్రమము విలాసము తెలియునట్లు, కలికిమూర్తివై, సజ్జనులకు దురాచారవర్ణ సంకరాది దోషములు లేకుండునట్లు, ఇఁక చేయఁగలవాఁడవు నీవే యగుదువు.

చ. మనమున నూహాపోహణలు • మర్వకమున్నె కఫాదిరోగముల్
దనువున నంటి మేనిబిగి • దప్పకమున్నె నరుండు మోక్షసా
ధనమొనరింపఁగావలయు • దత్త్వవిచారము మానియుండుట
ల్తనువునకున్ విరోధమిది • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 79

టీ. మనమునన్=మనస్సునందు, ఊహాపోహణలు =ఊహాపోహణలు, మర్వకమున్నె=మరచిపోకమునుపే, కఫాదిరోగముల్=కఫము మొదలయిన జబ్బులు, తనువునన్ = దేహమునందు, అంటి = కలిగి, మేనిబిగి = దేహముయొక్క బలము, తప్పకమున్నె, నరుండు = మనుష్యుఁడు, మోక్షసాధనము, మోక్ష=మోక్షమునకు, సాధనము=సాధించు ఉపాయము, ఒన

రింపవలయుఁ=చేసికొనఁగావలయును, తత్త్వ=వస్తువులకలరూపును, విచారము=పరిశీలనము, మానియుండుటల్=వదలియుండు కార్యములు, తనవు నను=దేహమునను, అది, విరోధము=విరుద్ధమైనది.

తా. రామా! మనస్సునకు ఊహించుశక్తియు, దలంచుకొనుశక్తియు తగ్గకమునుపు, కఫము మొదలయిన రోగములు దేహమున ప్రవేశించి బలముతగ్గకమునుపును, మనుష్యుఁడు తత్త్వవిచారముచేసి మోక్షమునకుఁదగిన సాధనములను, చేసికొనవలయును. పిదప చేసికొనుటకు సాధ్యముకాదు తత్త్వవిచారము సేయకుండుట ఆత్మస్వరూపమునకు విరుద్ధమగును.

చ. ముదమునకాటపట్టుభవ • మోహమదద్విరదాంకుశంబుసం
పదలకొటారు కోరుకుల • పంట పరంబునకాది వైరుల
న్నదన జయించుత్రోవ విప • దబ్ధికినావ గదా సదా భవ
త్సదమలనామసంస్మరణ • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 80

టీ. భవత్=నీయొక్క, సత్=శ్రేష్ఠమును, అమల = నిర్మలమునైన నామ=నామముయొక్క, సంస్మరణ=మిక్కిలి స్మరించుట, ముదమునకున్=సంతోషమునకు, ఆటపట్టు=స్థానము, భవ=పుట్టుకయును, మోహ = అజ్ఞానము అనెడి, మదద్విరద=మదపుటేనుగులకు, అంకుశంబు=అంకుశము, సంపదల కొటారు=సంపత్తులజేర్చియుండెడికొట్టు, కోర్కులనెల్ల సఫలముగాఁజేయు ననుట, పరంబునకున్=పరలోకమునకు, ఆది=మొదలు, వైరులన్= శత్రువులను, అదనన్ = సమయముఁజూచి, జయించుత్రోవ = గెలుచుమార్గము, విపత్ + అబ్ధికిన్=ఆపదఅనెడి సముద్రమునకు, నావ = ఓడ, (సముద్రమునుదాటించు ఓడవలె ఆపదలను పోఁగొట్టుననుట) గదా=అగును.

తా. రామా. నిర్మలమైన నీనామమును ధ్యానించుట సంతోషము కలిగించును; అంకుశముచే ఏనుఁగును, అణఁచునట్లు మోహ తెగకయుండుజన్మ పరంపరను తగ్గించును; సకలసంపదలను ఇచ్చును, కోరికలనెల్ల సఫలము

గావించును; పరలోకమునకు మూలము; పగవారిని గెలుచుటకు సాధనమైనది; సముద్రమును దాటించునోడవలె ఆపదలను పోగొట్టును.

చ. దురితలతానుసారిభవ • దుఃఖకదంబము రామనామ భీ
కరతరహేతిచేఁ దెగి వ • కావకలై చనకుండ నేర్చునే
దరికొని మండుచుండుశిఖి • దార్కొనినన్ శలభాదికీటకో
త్కరము విలీనమై చనదె • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ.

టీ. దురిత=పాపమనెడి, లత=తీఁగను, అనుసారి= అనుసరించుచున్న భవ=పుట్టుకలనెడి. దుఃఖకదంబము=దుఃఖసమూహము, రామనామ=రామనామము అనెడి, భీకరతర=మిక్కిలి భయంకరమైన, హేతిచేన్=కత్తిచేత, తెగి, వకావకలై=భిన్నభిన్నమై చనకుండ నేర్చునే = పోవకుండఁజాలునా, తరికొని = తగులుకొని, మండుచుండుశిఖిన్ = జ్వలించుచున్న అగ్నిని, తార్కొనినన్ = మీదపడగా. శలభ=మిడుతలు, ఆది=మొదలయిన, కీటక=పురుగుల, ఉత్కరము=సమూహము, విలీనమై=మిక్కిలిఅడఁగిపోయినదయి, చనదె=పోదా, నశించియే పోవునని భావము.

తా. రామా! పాపము పయిపయిరాఁగా దానితోఁ గూడసాఁగు దుఃఖాత్మకమయిన జన్మపరంపర, కత్తిచేత తీఁగ త్రెంపఁబడునట్లు, నీరామనామముచే నశించి పటాపంచలై, రగిలి మండుచున్న అగ్నియందుబడినమిడుతలు మొదలయిన పురుగులవలె రూపుమాసి పోవును.

చ. హరిపదభక్తినింద్రియజ • యాన్వితుఁ డుత్తముఁడింద్రియంబు
మరుగకనిల్పనూదిననుఁ • మధ్యముఁడింద్రియపారవశ్యుడై (లఁ
పరగినచోనికృష్టుఁడని • పల్కఁగ దుర్మతినైననన్ను నా
దరమున నెట్లుకాచెదవొ • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 82

టీ. హరిపదభక్తి=విష్ణువు పాదములందలి భక్తిచేత, ఇంద్రియ=ఇంద్రియములను, జయ=గెలుచుటతోడ, అన్వితుడు=కూడినవాఁడు ఉత్త

ముఁడు=శ్రేష్ఠుఁడు, ఇంద్రియంబులన్=ఇంద్రియములందు, మరుగక=లీనుఁడుగాక (ఇంద్రియములు పోయినదారినిపోక) నిల్పన్=దానినిగ్రహించుటను ఊదినను=ప్రయత్నించినయెడల, మధ్యముఁడు=నడితరపువాఁడు; ఇంద్రియ= ఇంద్రియములకు, పారవశ్యుఁడై = అధీనుఁడై, పరిగినపోన్ = ప్రవర్తించినయెడల, నికృష్టుఁడు=అధముఁడు, అని పల్కఁగాన్=చెప్పఁగా, దుర్మతిని = దుష్టబుద్ధిని, ఇంద్రియములకు లోనయినవాడను, ఆదరమునన్=ఆదరింపుతో, ఎట్లు కాపాడెదవో.

తా. దశరథరామా! విష్ణుపదభక్తితో ఇంద్రియములను గెలిచిన ఉత్తముఁడు; ఇంద్రియములకు లోనుగాక నిగ్రహింపక ప్రయత్నించినవాఁడు మధ్యముఁడు. ఇంద్రియములకు అధీనుఁడయినవాఁడు అధముఁడు ఈ మువ్వురిలో దుష్టబుద్ధినయిన నేను అధముఁడను గనుక రక్షింపఁ దగినవాఁడనుగాను. అయినను నన్నెట్లు రక్షించెదవో తెలియదు.

చ. వనకరి చిక్కెమైనసకు • వాచవికిం జెడిపోయె మీను తా
వినికికిఁ జిక్కెఁ జిల్వ గను • వేఁదురు జెందెను లేళ్లు తావిలో
మనికి నశించె దేటితర • మా యిరుమూటిని గెల్వ నైదు సా
ధనముల నీవె కావదగు • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 83

టీ. వనకరి=అడవియేనుఁగు మైనసకున్=దేహమునందలి చాపల్యమునను, (ఏనుగు పట్టుకొనువాండ్రు ఆకర్షించుటకై విడుచు ఆడఏనుగు దేహమునుజూచి కామించియునుట) చిక్కెన్=చిక్కువడెను, మీను=చేప వాచవికిన్=నోటిరుచికి (గాలమునందు గ్రుచ్చిన యెర్ర యందలిరుచికి) చెడిపోయెన్ = తగులుపడిచెడెను, చిల్వ = పాము. తాన్ = తాను వినికికిన్ = వినుటను, (పాములవాఁడు ఊదు స్వరమును వినుటను) చిక్కె = చిక్కుపడెను, లేళ్లు, కనుఁ వేఁదురు = కంటిపిచ్చి, చెందెను. పొందెను (చక్షురింద్రియములకు లోనయ్యె) తేఁటి = తుమ్మెద, తావిలోన్= వాసనలో, మనికిన్ = ఉండుటచేత, నశించెను, (ఘ్రాణేంద్రియమునకు

లోనయ్యె, పూఁదేనె వాసనకై తామరపూవులో చొచ్చి అది ముడుచుకొనఁగా లోపల చిక్కుకొనెనుట) ఇరుమూఁటిని=ఐదింటిని, (ఐదుఇంద్రియములను) గెల్వన్=జయించుటకు, తరమా=శక్యమా, ఐదుసాధనములన్=పంచవిధములైన ఉపాయములచేత, నీవె కావఁదగున్= నీవే కాపాడవలయును.

తా. దాశరథీ! అడవిలో, ఏనుగు ఆఁడు ఏనుగును జూచియు, చేప గాలమునందలి యెరచవికిని, పాము పాములవాని ఊదుస్వరమును వినుటను, లేఁడి కనుపిచ్చిచేతను, తుమ్మెద తామరలోని పూదేనె వాసనను లోనయ్యి చిక్కుకొనుచున్నవి. అయిదు యింద్రియములను గెలువ నెవరి తరము? కనుక ఇంద్రియలోలుఁడైన నాకును మోక్షము గలుగుటకష్టము. గావున పంచేంద్రియముల నిన్నుగొల్చు పంచవిధకైంకర్యములచేత యింద్రియముల నడఁచి నన్ను కాపాడుమా.

చ. కరములుమీకుమ్రొక్కులిడ • గన్నులుమిమ్మునెచూడజిహ్వ
మీ, స్మరణఁదనర్పవీనులుభ • వత్కథలన్వినుచుండనాసమీ
యఱుతను బెట్టుపూసరుల • కాసకొనం బరమార్థసాధనో
త్కరమిదిచేయవే కృపను • దాశరథీకరుణా పయోనిధీ. 84

టీ. కరములు = చేతులు, మీకున్, మ్రొక్కులిడన్ = దండములు పెట్టఁగాను, కన్నులు, మిమ్మునె, చూడన్=చూడఁగాను, జిహ్వ=నాలుక మీస్మరణన్=మిమ్మే స్మరించుటచేత, తనర్పన్=ఒప్పఁగాను, వీనులు= చెవులు, భవత్ కథల్ =మీదైన చరిత్రములను, వినుచుండన్ = వినుచుండఁగాను, నాస=ముక్కు, మీయఱుతను=మీ మూఁపునందు, పెట్టు పూసరులన్=పెట్టునట్టి పూదండలను, అసగొనన్= ఆసపడఁగాను, అది = అట్లు ఆయా అవయవములు మీకు ఆయాకార్యములుసేయుట, పరమార్థ = సరియైన, సాధన=పురుషార్థములను సాధించెడి యుపాయములయొక్క, ఉత్క

రము=సమూహము. (ఏడు అవయవములచే చెప్పిన అయిదు వ్యాపారములే పురుషార్థములను సాధించుటకు ఉపాయము.)

తా. చేతులు మీకు మ్రొక్కుటయు, కన్నులు మిమ్ము చూచుటయు నాలుక మీనామమును జపించుటయు, చెవులు మీకథలను వినుటయు, ముక్కు మీమూఁపునందలి పూదండలను గోరుటయు ననెడి యీయైశ్వర్యములే మోక్షమునకు సిద్ధికరమైన సాధనములు.

చ. చిరతరభక్తినొక్కతుల • సీదళమర్పణసేయువాఁడు ఖే
చరగరుడోరగప్రముఖ • సంఘములోవెలుఁగఁడె సదాభవ
స్ఫురదరవిందపాదములఁ • బూజలొనర్చిన వారికెల్లఁ ద
త్పర మరచేతి ధాత్రిగద • దాశరథీకరుణాపయోనిధీ. 85

టీ. చిరతరభక్తిన్=బహుకాలముగానున్న భక్తితో, ఒక్కతులసీదళము=ఒక్క తులసియాకు, అర్పన సేయువాఁడు=సమర్పించినవాఁడు, ఖేచరులు, గరుడులు, ఉరగులు, అనువీరియొక్కసమూహములోపల, వెలుగున్=ప్రకాశించును, సదా=ఎల్లప్పుడును, భవత్=నీయొక్క, స్ఫురత్=ప్రకాశించుచున్న, అరవింద=తామరలవంటి పాదములన్=అడుగులను, పూజలు ఒనర్చినవారికెల్లన్=పూజించిన వారి కందరికిని, తత్పరము=ఆమోక్షము, అరచేతిధాత్రి=అరచేతి యుసిరికవలె, కదా=అగును.

తా. రామా! బహుకాలము భక్తితోడ ఒక్క తులిసిదళమును నీకు సమర్పించినవారు ఖేచరులు, గరుడులు, ఉరగులు అనువీరిలో నొక్కరుఁడై ప్రకాశించును. ఇఁక ఎప్పుడును, నీ పాదారవిందములను బూజజేయువారి కందఱికి మోక్షము కరతలామలకమే కదా.

ఉ. భానుఁడుతూర్పునందుఁగను • పట్టినఁబావకచంద్రతేజముల్
హీనతఁ జెందినట్లు జగ • దేకవిరాజితమైన నీపద

ధ్యానము సేయుచున్నఁ బర • దైవమరీచులడంగకుండునే
దానవగర్వనిర్దళన • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 86

టీ. దానవ=రాక్షసులయొక్క, గర్వ=గర్వమును, నిర్దళన=హరించువాఁడా, భానుఁడు=సూర్యుఁడు, తూర్పునందు = తూర్పుదిక్కునందు, కనుపట్టినన్=కనబడఁగా, పావక=అగ్నియొక్కయు, చంద్ర=చంద్రునియొక్కయు, తేజముల్=కాంతులు హీనతచెందినట్లు, జగదేక=లోకమునకు ముఖ్యముగా, విరాజితము=ప్రకాశించునది, ఐన, నీపదధ్యానము=అయినట్టి నీపాదములను ధ్యానించుట, చేయుచున్నన్=చేయుచుండఁగా, పరదైవమరీచులు=ఇతరదైవముల కాంతులు, అడంగకుండునే=అణఁగిపోకుండునా.

తా. సూర్యునికాంతికి అగ్ని మొదలగు వానికాంతులు తగ్గునట్లు జగత్తంతయు ప్రకాశించుచున్న నీపదధ్యానముయొక్క ప్రకాశమునకు ఇతర దేవతల ప్రకాశములు అడఁగిపోవును.

ఉ. నీ మహనీయతత్త్వరస • నిర్ణయబోధకథామృతాబ్ధిలోఁ
దాముసు గ్రుంకులాడక వృథాతనుకష్టము జెంది మానవుం
డీమహిలోకతీర్థముల • నెల్లమునింగిన దుర్వికారహృ
త్తామసపంకముల్ విడునె • దాశరథీకరుణాపయోనిధీ. 87

టీ. నీ, మహనీయ =గొప్పదైన, తత్త్వరస = తత్త్వసారముయొక్క నిర్ణయ=నిశ్చయముగల, సిద్ధాంతము గలిగినట్టి, బోధ=జ్ఞానముకలిగిన, కథా=కథలనెడి, అమృతాబ్ధిలోన్=అమృతమయమైన సముద్రమునందు, తాన్=తాను, మును=ముందు, గ్రుంకులాడక = మునుఁగక, వృథా = వ్యర్థముగా, తనుకష్టమున్=శరీరసంకటమును, చెంది=పొంది, మానవుండు=మనుష్యుఁడు ఈమహిలోక తీర్థములన్ ఎల్లన్=తీర్థములందంతటను, మునింగినన్=మ్రుంగఁగా, దుర్వికార=చెడువికారములుగల, హృత్=హృదయముయొక్క తామస=తమోగుణ సంబంధమైన కార్యములనెడి పంకముల్=రొంపులు

విడుసే=విడిచిపోవునా.

తా. రామా! నీమహిమయొక్క సారమిట్టిదని నిర్ణయించి తెలుపు నీదివ్యచరిత్రమనెడి యమృతసముద్రమందు ముందుగ్రుంకులిడినచో దుర్వికారమై హృదయమందలి తామసములనెడి రొంపులు తీసిపోవునుగాని కేవలము ఈ భూలోకమునందలి తీర్థములందు మునిగినయెడల అవితీసిపోవు.

ఉ. కాంచన వస్తుసంకలిత • కల్మష మగ్నిపుటంపు పెట్టి వా
రించిన రీతి నాత్మనిగి • డించిన దుష్కర దుర్మలత్రయం
బంచితభక్తియోగదహ • నార్చిఁ దగుల్పక పాయునే కన
త్కాంచనకుండలాభరణ • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 88

టీ. కనత్=ప్రకాశించుచున్న, కాంచన=బంగారుమయమైన, కుండల=కుండలములు, అభరణ=సొమ్ముగాఁగలవాఁడా, కాంచనవస్తు=బంగారు పదార్థమునందు, సంకలిత=మిక్కిలి తగిలిన, కల్మష=మాలిన్యము, అగ్నిపుటంబుపెట్టి= అగ్ని పుటమువేసి, వారించినరీతిన్ = తొలఁగించినవిధమున, దుష్కర=చేయరాని, దుర్మలత్రయంబు=చెడ్డవియైన మూఁడుమలములను (మనోవాక్కాయములమూఁటియొక్క మాలిన్యములను) అంచిత=ఒప్పుచున్న భక్తియోగమనెడి, దహన=అగ్నియొక్క, అర్చిన్ = జ్వాలయందు, తగుల్పక, పాయునే=విడిచిపోవునా?

తా. రామా! బంగారులోని మలినము అగ్నిపుటమువలన పోవునట్లు ఆత్మయందుఁగల పాపములు నీయందలి భక్తియోగముచేతనే, నశించునుగాని మఱొకవిధమున పోవు.

ఉ. నీసతి పెక్కుగల్ములిడ • నేర్పరి, లోక మకల్మషంబుగా
నీసుత సేయుపావనము, • నిర్మితకార్యధురీణదక్షుఁడై
నీసుతుఁడిచ్చునాయువులు • నిన్ను భజించినఁ గల్గకుండునే
దాసుల కీప్సితార్థములు • దాశరథీకరుణాపయోనిధీ. 89

టీ. నీసవతి=నీభార్య, పెక్కుకల్మలు=అనేకసంపదలు, ఇడన్=ఇచ్చుటకు, నేర్పరి=నిపుణురాలు నీసుత=(నీపాదములయందుఁబుట్టుటచే,) నీకూతురైనగంగ, లోకము=జగము, అకల్మషంబుగాన్ = నిర్దోషమగునట్లుగా, పావనముసేయున్=పవిత్రముగాఁజేయును, నీసుతుడు=నీకొడుకయినబ్రహ్మ నిర్మితకార్య=నిర్మాణకృత్యముయొక్క. (సృష్టికార్యముయొక్క), ధురీణ=భారముగల, దక్షుడై=నేర్పరియై, అయువులు=అయుష్యములు, ఇచ్చును, నినున్=ఇట్టి (భార్యయు కూఁతురును కొడుకునుగల) నిన్ను, భజించినన్=కొలువఁగా, దాసులకున్=నీభక్తులకు, ఈప్సిత=కోరికలు, కలుగకుండునే=లభింపకపోవునా.

తా. రామా! నీభార్యయైన లక్ష్మిసమస్తసంపదలనిచ్చుటకు సమర్థురాలు, నీకూఁతురైనగంగ ముల్లోకములందును ప్రవహించి లోకములందలి పాపములను పోగొట్టి పవిత్రముగాఁ జేయును. నీకొడుకైన బ్రహ్మ సృష్టికార్యమంతయు నిర్వహింప సమర్థుఁడై ఆయువుల నిచ్చును. ఇట్టి పుత్రికాపుత్రాదులుగల నిన్ను భజించిన నీభక్తులకు కోరినకోర్కులు నెరవేరక పోవు.

ఉ॥ వారిజపత్రమందిడిన • వారి విధంబున వర్తనీయమం
దారయ రొంపిలోన దను • వంటని కుమ్మరపుర్వురీతి సం
సారమునన్ మెలంగుచు విఁచారగుఁడై పరమొందుగాదెస
త్కారమెఱింగి మానవుడు • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ, 90

టీ. వారిజపత్రమందు=తామరాకునందు, ఇడినవారివిధంబునన్=ఉంచిన జలమురీతిని, అరయన్=విచారింపగా, రొంపిలోనన్=బురదయందు, తనువు=దేహము, అంటని కుమ్మరిపుర్వురీతిన్=తగులుకొనని కుమ్మరిపురుగు విధమునను, సంసారమందు, మానవుడు=మనుష్యుడు, మెలంగుచున్=ప్రవర్తించుచు, విచారగుఁడై=తత్వవిచారమును పొందినవాఁడై, సత్కారము=(తన్ను పూజించుటను) ఎఱింగి=తెలిసి, పరమున్=మోక్షమును, ఒందున్ కాదె=పొందునుగదా.

తా. రామా! తామరాకునందలి నీటిచుక్కలేక బింబువు ఆ తామరాకును ఎట్లు అంటుకొనదో, రొంపిలో మన్మరపురుగు మెలఁగినను దాని దేహమునకు బురద అంటుకొనక యుండునో, అట్లే పురుషుఁడైనవాఁడు సంసారమందు ప్రవర్తించుచుండినను తత్త్వవిచారమునుపొంది సంసారమున తగులుబడక మోక్షమును పొందునుగదా.

ఉ॥ ఎక్కడి తల్లిదండ్రి సుతు • లెక్కడివారు కళత్ర బాంధవం
బెక్కడజీవుఁ డెట్టి తను • వెత్తినఁబుట్టుచుఁ బోవుచున్నవాఁ
డొక్కఁడెపాపపుణ్యఫల • మొందిన నొక్కఁడెకానరాడు వే
ఱొక్కడుఁ వెంటనంటిభవ • మొల్లనయాకృప జూడవయ్య నీ
తక్కరిమాయలం దిడక • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 91

టీ. ఎక్కడితల్లితండ్రి=తల్లిదండ్రియు ఎక్కడివారు (తల్లితండ్రిఅని చెప్పుకొనుటేకాని నిజముగా వారితో సంబంధమేమియు లేదు). సుతులు= కొడుకులు, ఎక్కడివారు=వారితోడి సంబంధమెక్కడిది, కళత్రబాంధవంబు=పెండ్లామనెడిచుట్టరికము, ఎక్కడ=ఏమిసంబంధము, ఏలయనఁగాజీవుడు=దేహధారి, ఎట్టితనువు=ఎట్టిదేహమును, ఎత్తినన్=ధరించినను, (ఎంతటి గొప్పజన్మము ఎత్తినవాఁడైనను) ఒక్కఁడే=తాను ఒక్కఁడే, పుట్టుచున్= జన్మించుచు, పోవుచున్=మరణించుచు, ఉన్నవాఁడు (తల్లిదండ్రి,కొడుకులు పెండ్లము అని యిందఱు ఒక జీవునికి మిక్కిలి సంబంధించినవారుగా కనఁబడుచున్నారు, గాని నిజము విచారింపఁగా వాఁడు పుట్టినప్పుడు ఒక్కడుగానే పుట్టి వచ్చుచున్నాఁడు. చచ్చునప్పుఁడు ఒక్కఁడుగానే చచ్చిపోవుచున్నాఁడు. అప్పుడుకూడ పెండ్లము బిడ్డలెవరును వచ్చుటయు లేదు. పోవుటయు లేదు. కాన తక్కినవారితోడి సంబంధమేమిశాశ్వతము అని భావము) పాపపుణ్యఫలము=తాను చేసిన పాపములను పుణ్యములను కలుగుఫలము, ఒందినన్=పొందఁగా, (అనుభవించునప్పుడు ఒక్కఁడేకాని,ఆఫలమును, ఎవరును అనుభవింపరు.) వెంటనంటన్=వెంటనేపోవుటకును, వేఱు

ఒక్కఁడున్=మఱియొక్కఁడుగాని, కానరాడు=కనఁబడఁడు, (పుట్టినగాని చచ్చినగాని పుణ్యపాప ఫలమనుభవించినగాని తానొక్కఁడె యగును) కాఁబట్టి, భవము=పుట్టుక, ఒల్లనయా=ఇచ్చగింపనయ్యా,(శాశ్వతసంబంధము లేక ఎందుకును పనికిరాలిన తలిదండ్రుల కడుపునఁబుట్టి పెండ్లమునుగట్టుకొని బిడ్డలను గనుచుండెడి యీసంసారము నిస్సారమేకనుక అది నా కిష్టము లేదనుట) నీతక్కరిమాయలందు=నీకపటపుమాయలందు, ఇడక = నన్నుపెట్టక (నాతో లీలలుచూపక) కృపన్=దయతో చూడవయ్య=చూడుమీ.

తా. రామా! తల్లిదండ్రులు, కొడుకులు, పెండ్లము అనువారు నడుమ వచ్చినవారేగాని శాశ్వతముగా సంబంధించి యుండు వారుగారు. ఏలయనఁగా ఒకఁడుఏజన్మమెత్తినపుడును, పుట్టునపుడును చచ్చునపుడును పుణ్యపాపఫలము అనుభవించునపుడును తానొక్కఁడేయగును గాని తలిదండ్రులు మొదలయినవారు వానితో కూడ వచ్చుటగాని పోవుటగాని అనుభవించుటగాని లేదు. కాఁబట్టి అట్టివారిసంబంధముగల సంసారము నాకక్కఱ లేదు. నీవు నాతో వేడుకలుసేయక నిజముగా సంసారమునుండి తప్పించి నన్నుఁ గాపాడుమా.

చ॥ దొరసిన కాయముల్ముదిమి • తోఁచినఁజూచిప్రభుత్వముల్సిరు
ల్మెఱుఁపులుఁగాఁగఁజూచిమఱి • మేదినిలోఁదమతోడివారుముం
దరుగుటజూచిచూచి తెగు • నాయువెఱుంగక మోహపాశము
లఱుగనివారి కేమిగతి • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 92

టీ. దొరసిన కాయముల్=కలిగిన దేహములు, ముదిమి = ముసలితనము, తోఁచినన్ = తోఁపఁగాచూచి, ప్రభుత్వముల్ = దొరతనములు సిరుల్=సంపదలు, మెఱుఁపులుగాఁగన్=మెఱుపుతీఁగలవలె, చూచి=తెలిసికొని, మఱి= మఱిన్ని, మేదినిలోన్ = భూమియందు, దమతోడివారు = తమతోఁగూడ పుట్టి పెరిగినవారు, ముందు = తమకు మునుపు, అరుగుట= పోవుటను (చచ్చుటను) చూచిచూచి, తెగు ఆయువున్=నశించునట్టి ఆయు

శ్యమును, (ఆయువు నశించిపోవునని) ఎఱుంగక = తెలిసికొనక, మోహపాశముల్ = అజ్ఞానపుత్రాళ్లు (ప్రపంచ విషయములందు త్రాళ్లవలె బంధించు అజ్ఞానము) తగులగనివారికిన్=తగ్గనివారికి, ఏమిగతి = ఏమిదిక్కు.

తా. రామా! శరీరములు ముదిసిపోవుటచేతను దేహము అస్థిరమనియు, ప్రభుత్వాదులు నశించుటచే సంపదలు అస్థిరమనియు, తనతోడివారు ముందుగానే చచ్చి యుండుటచే తాము ను చావవలసిన వారమనియు చక్కఁగా తెలియుచుండినను శరీరము నశించునని తెలియక అస్థిరములైన యీ దేహాదులయందే అజ్ఞానముయొక్క బంధములచే కట్టుబడుచున్నారే! ఇట్టివారికి గలుగఁగల స్థితియేమి? యని భావము.

చ॥ సిరిగలనాడుమైమరచి • చిక్కిననాఁడుఁదలంచిపుణ్యముల్
పోరిఁబోరిసేయనైతినని • పొక్కినఁగల్గునె గాలిచిచ్చుపై
గెరలినవేళఁ దప్పిగొని • కీడ్పడువేళ జలంబుఁగోరి త
త్తరమునఁద్రవ్వినం గలదె • దాశరథీకరుణాపయోనిధీ. 93

టీ. సరి=సంపద, కలనాఁడు=కలిగియుండిన దినములందును, మైమరచి=దేహము తెలియుట తప్పి, చిక్కిననాఁడున్ = ఉన్న దినములందును, తలంచి=ఆలోచించి, పుణ్యముల్ = పుణ్యకార్యములను, పోరిన్ పోరిన్ = మాటిమాటికి, చేయనైతిని అని=చేయకపోయితిని అని, పొక్కినన్ = తపింపఁగా, కల్గునె = ఫలముకలుగునా (ఇందులకు దృష్టాంతరము) గాలి, చిచ్చుపై=అగ్గిమీద, కెరలినవేళన్ = విజృంభించినప్పుడు (ఇల్లు మొదలగువానిని కాల్చఁబూనిన అగ్నిని పుట్టినప్పుడే చల్లార్పక దానిపై గాలి తగిలి మిక్కిలి రగులుకొన్న సమయమున) దప్పికొని, కీడ్పడువేళన్=ప్రుక్కుడు సమయమందును, జలంబున్=నీటిని, కోరి=ఆశించి, తత్తరమున=తడఁబాటుతో, త్రవ్వినన్ = భూమిలో త్రవ్వఁగా, కలదే = నీళ్లు కలుగునా? (అట్లే సంపదయుండిన కాలమున పుణ్యములు సేయక అదిపోయిన వెనుక చేయకపోతిమే యని చింతించుట వ్యర్థమనిభావము.)

తా. సంపద యుండిన కాలమందును, సంపదచే మదించి ఒడలు మరచియుండిన కాలమందును, ఆలోచించి పుణ్యకార్యములు మాటిమాటికిచేయకపోతినే యని బీదతనము వచ్చిన వెనుక చింతించుట, గాలిచే మిక్కిలి రేగిన నిప్పును ఆర్పుటయును, బాగా దప్పిగొనినప్పుడు జలముకై భూమిని తొందరపడి త్రవ్వుట యెట్లో అట్లే వ్యర్థమగును.

ఉ. జీవనమింకఁ బంకమున • జిక్కినమీను చలింపకెంతయున్
దావున నిల్చి జీవనమె • తద్దయుఁ గోరువిధంబు చొప్పడం
దావలమైనఁ దానిగుఱి • దప్పనివాఁడు తరించువాఁడయా
తావకభక్తియోగమున • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 94

టీ. జీవనము=నీళ్ళు, ఇంకన్=ఇంకిపోఁగా, పంకమునన్ = బురదయందు, చిక్కినమీను=చిక్కిన చేఁప, యెంతయున్ = ఎంతమాత్రమును చలింపక=కదలక, తావునన్=తానున్నచోటనే నిల్చి=ఉండి, జీవనమె=నీటినే కోరుచు బ్రతుకునే, తద్దయున్=మిక్కిలి, కోరువిధంబు=కోరునట్టిరీతి, చొప్పడన్=కలుగునట్లుగా, తావలమైనదానిన్=స్థానమైనదానిని, (తనకు ఆధారమైనదానిని, తనకు ఉజ్జీవకమైన నిన్ను అనుట) గుఱిదప్పనివాఁడు=మాటి చెడనివాఁడు (తనకు ఆధారభూతుఁడైన నీయందే గుఱియుంచి ఆగుఱిని తప్పక నిన్నే ధ్యానించుచుండువాఁడు) తావక భక్తియోగమునన్ =నీదైన భక్తితోడి కూడికచే, తరించువాఁడయా = సంసారమును దాటువాఁడు అయ్యా.

తా. చేఁప, నీళ్లు ఎండిపోయిన బురదలో యున్నను, ఆచోటును విడిచి కదలక అందే నిలిచి నీళ్ళనే తుదకు కోరునట్లు నీయందలి చింతనమునందే గుఱియుంచి యెన్ని కష్టములు వచ్చినను దానినివదలకయుండువాఁడు అట్లుండుటచే నీయెడల భక్తియుదయించి ఆభక్తియోగమున సంసారమును దాటునని తాత్పర్యము.

చ. సరసునిమానసంబును రసజ్ఞుఁడెఱుంగును ముష్కరాధముం
డెఱిఁగి గ్రహించువాఁడె కొలనేకనివాసముగాఁగ దర్దురం
బరయఁగ నేర్చునెట్లు వికచాబ్జమరందరసైక సౌరభో
త్కరము మిళిందమొందు క్రియ దాశరథీకరుణాపయోనిధీ.

టీ. సరసునిమానసంబు=రసజ్ఞుని మనస్సును, సురసజ్ఞుఁడు= మిక్కిలి రసమును దెలిసినవాఁడు, ఎఱుంగును, తెలియును, ముష్కర + అధముఁడు= మిక్కిలినీచుఁడు, గ్రహింపఁగలఁడా, ఇందులకు దృష్టాంతరము=దర్దురము= కప్ప, కొలను=సరస్సు, ఏక నివాసముగాఁగన్ = ఒక్కటే ఉనికిపట్టుకాఁగా (కొలనునందే ఎప్పుడును ఎడతెగక ఉండునదైనను) వికచ = అరలను నందు వికసించిన, అబ్జ=తామరయొక్క, మకరందరస=పూఁదేనె ద్రవము యొక్క, ఏక=ముఖ్యమైన, సౌరభ=వాసనలయొక్క, ఉత్కరము = సమూహమును, మిళిందము=(దూరమునసుండు) తుమ్మెద, ఒందు క్రియన్= పొందురీతిని, ఎట్లు=ఏరీతిని, అరయఁగ నేర్చు=విచారించి తెలిసికొన నేర్చును?

తా. రామా! కప్ప సరస్సులోనే యెప్పుడునివాసము చేయుచుండునదైనను అందుండిన తామరలయందలి పూఁదేనె వాసనలను తెలిసికొనజాలదు. తుమ్మెదయో, దానిని తెలిసి యనుభవించును. అట్లే రసికుని మనస్సులోని భావమును రసికుఁడే తెలిసికొని యానందింప గలఁడుగాని మూఢుడైన యల్పుఁడు తెలిసికొనఁజాలఁడు.

ఉ. నోఁచినతల్లిదండ్రికిఁ దనూభవుఁ డొక్కఁడెచాలు, మేటి చే
చాఁచనివాఁడు వేఁడొకఁడు చాఁచిన లేదనకిచ్చువాఁడు, నో
రాఁచి నిజంబెకాని పలుకాడనివాఁడు రణంబులోన మేన్
దాఁచనివాఁడు భద్రగిరి దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 96

టీ. నోఁచినతల్లిదండ్రికిన్=పూర్వజన్మమందు పుణ్యవ్రతము నోఁచినట్టి తల్లిదండ్రులకు, చే=చేయి, చాఁచనివాఁడు = యాచింపనట్టివాఁడనుట, వేఁడొకఁడు=మఱియొకఁడు, చాఁచినన్ = (తన్నుగూర్చి)చేయి చాఁపఁగా (తన్నుయాచింపఁగా) లేదనకిచ్చువాఁడు = యాచించినది లేదనక యిచ్చునట్టి వాఁడును, నోరు ఆఁచి = అడ్డగించి, నిజంబ = సత్యమే, కానిపలుకు = అబద్ధపుమాటలను, ఆడనివాఁడు = చెప్పనివాఁడును, (అబద్ధము చెప్పుటకు నోరు మూసికొనుటేకాని నోరుతెరచి నిజమే చెప్పువాఁడనుట) రణంబులోనన్=యుద్ధమునందు మేన్=ఒడలిని, దాఁచనివాఁడు=మాటు చేయనివాఁడు, ఇట్టివాఁడైన, మేటి=శ్రేష్ఠుఁడగు, తనూభవుఁడు=కొడుకు ఒక్కఁడే చాలున్ = చాలును (ఇట్టి సద్గుణములు లేనికొడుకులు ఎందఱు పుట్టినను పుట్టనట్లే యని భావము.)

తా. ఒకరికి దేహియననివాఁడును, ఒకఁడు తన్ను యాచింపఁగా లేదనకిచ్చువాఁడును, నోరుతెరచి యబద్ధము చెప్పనివాఁడును, యుద్ధమందు వెను దీయనివాఁడును, అగుకొడుకు పుణ్యముచేసిన తల్లిదండ్రులకు ఒక్కఁడే కలిగిన జాలును. చాలామంది అక్కఱలేదు.

చ. శ్రీయుతజానకీరమణ చిన్మయరూప రమేశ రామ నా
రాయణ పాహిపాహి యని ప్రస్తుతిఁజేసితి నామనంబునం
బాయక కిల్బిషవ్రజవిపాటనమందఁగఁ జేసి సత్కళా
దాయి ఫలంబు నాకియవె దాశరథీకరుణాపయోనిధీ. 97

టీ. శ్రీయుత=కాంతితోఁగూడిన వాఁడా? జానకీరమణ = సీతాదేవికి పెనిమిటియైనవాఁడా, చిత్+మయ=జ్ఞానమయమైన, రూప=స్వరూపముగలవాఁడా, రమా+ఈశ=లక్ష్మికి పతియైనవాఁడా, రామ=అందఱిని రమింపఁజేయువాఁడా, నారాయణ=నారములను సకల చేతనాచేతనములను వాసస్థానముగాఁగలవాఁడా, పాహిపాహియని=కావుము కావుము అని, ప్రస్తుతిన్ చేసితి=స్తోత్రము చేసితిని, నామనంబునన్ = నామనస్సునందు, పాయక=విడువక కిల్బిష=పాపములయొక్క, వ్రజ=సమూహముయొక్క, విపాటనము=ఖండించుటను, అందఁగన్ చేసి=లభించునటు చేసి

(నాపాపములను నాశముచేసియనుట) సత్కళా=మంచికళను, దాయ = ఇచ్చునట్టి, ఫలంబునన్=ఫలమును, నాకు ఇయవే=ఇమ్ము.

తా. ప్రకాశించు రామా! జానకీరమణా! అత్రిమ్రపతే! అనిస్మరించెదను నామనస్సునందు నిలచి పాపములను బారద్రోలి నన్ను కావుము అని భావము.

ఉ. ఎంతటి పుణ్యమో శబరి • యెంగిలి గొంటివి వింతగాదె నీ
మంతన మెట్టిదో యుడుత • మైన గరాగ్రనఖాంకురంబులన్
సంతసమందఁ జేసితివి • సత్కులజన్మము లేమి లెక్క వే
దాంతముగాదె నీమహిమ • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 98

టీ. శబరియెంగిలిన్=శబరి గొఱికి చవిచూచుటచే ఎంగిలియైన పండ్లను, గొంటివి=తీసికొంటివి, (భక్షించితివి) ఎంతటిపుణ్యమో=అదిచేసికొన్న పుణ్యము ఎంత యెక్కువో, వింతకాదె=ఇది ఆశ్చర్యము కాదా, (దేవతలు ఇచ్చునట్టి శ్రేష్ఠపదార్థములను గ్రహింపని నీవు, అల్పురాలైన శబరి ఎంగిలిని, తినుట చూడఁగా, దాని పుణ్యము మిక్కిలి యాశ్చర్యమైనదనుట) నీమంతనము=నీరహస్యము (నీకు ఉడుతమీఁద ప్రేమాతిశయము గలుగుటకు రహస్యము,) ఎట్టిదో ఎటువంటిదో, ఉడుతపైని = ఉడుత దేహమున, కరాగ్ర=వ్రేళ్ళయొక్క, నఖ+అంకురములన్=గోటిమొనలచేత, సంతసముఅందన్=సంతోషపడునట్లు, చేసితివి = గోళ్ళతో గీరి ఉడుతను సంతోష పెట్టితివనుట, సత్కులజన్మములు=మంచివంశమున పుట్టుకలను, ఏమిలెక్క=నీకేమిలక్ష్యము (నీవు వంశమును, జాతిని చూడవు, అనుట) నీమహిమ=నీమహాత్మ్యము, వేదాంతముగాదె=వేదాంతమేకదా (నీమహిమచే జాతిని కులమును జూడక రక్షించునట్టి వాడవైతి వని భావము.

తా. శబరి యెంగిలిని తింటివి. అది యెంత పుణ్యము చేసినదో ఆశ్చర్యముగా నున్నది. ఉడతపైన ముంగోళ్ళతో గీఱి సంతోష పెట్టితివి. దానిపైనింత ప్రేమ కలుగుటకు కారణమేమో తెలియకున్నది. విచారించి చూడఁగా నీవు జాతిని కులమును చూచువాడవు కావు. కాను

నీమహాత్మ్యము వేదాంతప్రతిపాద్యమగునంత విస్తారమైనది, కాన నీరక్షణము నకును శిక్షణమునకును కారణములు మముబోఁటులకు తెలియవు.

ఉ. బొంకనివాఁడె యోగ్యుఁడరి • బృందములెత్తినచోట జివ్వకున్
జంకనివాఁడె జోదు రభ • సంబున నర్థికరంబు సాచినం
గొంకనివాఁడె దాత మిముఁ • గొల్చిభజించినవాఁడె పో నిరా
తంక మనస్కుఁడెన్నఁగను • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 99

టీ. బొంకనివాఁడె = అబద్ధమాడని వాఁడే, యోగ్యుఁడు, అరిబృందములు=శత్రుసమూహములు, ఎత్తినచోట=దండెత్తివచ్చిన యెడల, జివ్వకున్=యుద్ధమునకు, జంకనివాఁడే=వెనుకదీయనివాఁడే, జోదు=యోధుఁడు, రభసంబునన్=వేగముగా, అర్థి=యాచకుఁడు, కరంబు=చేతిని చాఁచినన్=చాఁచఁగా, కొంకనివాఁడే=ఇచ్చుటకు మినకరింపని వాఁడే దాత మిమున్=మిమ్ము, కొల్చి=సేవించి, భజించినవాఁడె=ధ్యానముచేసిన వాఁడే నిరాతంక=ఆతంకము లేని, మనస్కుఁడునని భావము. (నిన్ను గొల్చినవాని మనస్సే నిర్మలముగానుండునని భావము.)

తా. బొంకనివాడు ఉత్తముడు. శత్రువులకు యుద్ధమునందు వెనుకాడక యుద్ధము చేసినవాడె యోధుడు. యాచకునికి వెనుదీయక దానముచేసిన వాడేదాత. మిమ్ముల ధ్యానించినవాడే యోగి, వాడే, పరమపదము జెందునని తాత్పర్యము.

చ. భ్రమరముకీటకంబుఁగొని • పాల్పడిఝుంకరణోపకారియై
భ్రమరముగా నొనర్చునని • పల్కుటఁజేసిభవాదిదుఃఖ సం
తమస మెడల్చి భక్తిసహి • తంబుగ జీవుని విశ్వరూప త
త్త్వమున ధరించు టేమరుదు • దాశరథీకరుణాపయోనిధీ. 100

టీ. భ్రమరము=తుమ్మెద, కీటకంబున్=పురుగును: కొని పాల్పడి=దానికైపూని, ఝుంకరణ + ఉపకారియై = ఝుంకారముచేత ఉపకరించి, భ్రమరముగాన్=తుమ్మెదగా, ఒనర్చునని=చేయునని, పల్కుటఁజేసి=చెప్పుటచేత (జనులు వాడుకొనుటచేత) జీవునిన్, భవ=పుట్టుక, ఆది మొదలుగాఁగల దుఃఖసంతమసము=దుఃఖములనెడి చీఁకటిని, ఎడలించి=పోఁగొట్టి భక్తిసహితంబుగన్=భక్తితోఁగూడ-లేక "భక్తిజనితంబుగన్" అను పాఠ

మున, (భక్తు డుదయింపఁగా) విశ్వరూపతత్త్వమునన్=నీయొక్క విరాట్స్వరూపమునందు, ధరించుట=తాల్చుట, ఏమి, అరుదు=ఆశ్చర్యము, (నీతోసమానమైన ఆకారముగలవానినిఁగా చేయుట ఏమివింత)

తా. ఒక కేవలజంతువైన తుమ్మెద, పురుగును తనవలె తుమ్మెదగా చేయుట లోకమునకు తెలియుచుండగా నీవు జీవుని దుఃఖములు పోఁగొట్టి భక్తిని గలిగించి వానికి నీతోడి సారూప్యమును ఒసగుట ఆశ్చర్యముగాదని అర్థము.

చ. తరువులుపూఁచికాయలగుఁ • దత్కుసుమంబులుపూజగాభవ
చ్చరణము సోఁకిదాసులకు • సారములౌ ధనధాన్యరాసులై
కరిభటఘోటకాంబర ని • కాయములై విరజానదీసము
త్తరణమొనర్చుఁజిత్రమిదిఁ దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 101

టీ. తరువులు=చెట్లు, పూఁచి=పుష్పించి కాయలగున్ = కాయలు కాఁచున్, తత్ + కుసుమంబులు=ఆపూవులు, పూజగా=(కోసి) పూజార్థముగా, భవత్ + చరణము=నీపాదమును సోఁకి=తాకి, దాసులకు = నీభక్తులకు, సారములు=శ్రేష్ఠములు, ఔ ధనధాన్యరాసులైన=అగుకట్టిధనధాన్యములకుప్పలై, కరి=ఏనుఁగులు, భట=బంట్లు, ఘోటక=గుఱ్ఱములు, అంబర=వస్త్రములు వీనియొక్క నికాయములై=సమూహములై, విరజానదీ=పరమపదము ఎల్లగానుండు విరజ అను ఏటిని, సముత్తరణము = దాఁటుటను, ఒనర్చున్=చేయును, ఇది=పాదములు సోఁకినపూలు చిత్రము = ఆశ్చర్యము

తా. రామా! చెట్లయందలి పూవులు అట్లే యుండినయెడల కాయలగును వానినే గోసి పాదములందు ఉంచి పూజింపఁగా అవి యడుగులు సోఁకఁగానే మేలైన ధనధాన్యములును, ఏనుగులు, బంట్లు, గుఱ్ఱములు, వస్త్రములు మొదలైనవిగా ఇహలోకమునపరిణమించి పరమపదమును గలిగించును.

ఉ. పట్టితిభట్టరార్యగురు • పాదములిమ్మెయి నూర్ధ్వపుండ్రముల్
పెట్టితి మంత్రరాజమొడిఁ • బెట్టితి నయ్యమకింకరాళి కిం
గట్టితి బొమ్మ మీచరణ • కంజములందుఁదలంపుపెట్టి పోఁ
దట్టితిబాపపుంజముల • దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 102

టీ. భట్టరార్య గురుపాదములు= గురువులగు భట్టరాచార్యులవారియొక్క పాదములను. పట్టితిన్=చేపట్టితిని (వారి శిష్యుడనైతి. ఈమెయిన్=ఈదేహమున, ఊర్ధ్వపుండ్రముల్ = తిరుమణి శ్రీచూర్ణములను, పెట్టితిని, మంత్రరాజము=మంత్రములలో గొప్పదైన తిరుమంత్రమును, ఒడిబెట్టితిన్=గ్రహించితిని, దానిచేత అయమకింకరాళికిన్=అయమదూతల సమూహమునకు, బొమ్మన్, కట్టితిని = జయించితి. మీ చరణకంజమునందు= మీ పాదారవిందములందు,తలంపుపెట్టి=మనస్సునుంచి, పాపపుంజములన్= పాపసమూహములను, పోన్ + తట్టితిని=పోవునట్లు పారదోలితిని

తా. భట్టరాచార్యులవారి శిష్యుడనై తిరుమణిశ్రీచూర్ణములుపెట్టుకొని తిరుమంత్రముపదేశమొంది, నరకము తొలఁగించుకొని మీపాదారవిందములను ధ్యానించుచు పాపములను పోగొట్టుకొన్నవాఁడనైతిని!

ఉ. అల్లన లింగమంత్రిసుతు • డత్రిజగోత్రజుఁడాది శాఖ కం
చెల్లకులోద్భవుండన బ్ర • సిద్ధుడనై భవదంకితంబుగా
నెల్లకవుల్ నుతింప రచి•యించితిగోపకవీంద్రుఁడన్ జగ
ద్వల్లభనీకు దాసుఁడను •దాశరథీ కరుణాపయోనిధీ. 103

జగద్వల్లభ = జగన్నాథా, లింగమంత్రి సుతుఁడు = లింగమంత్రికుమారుడు, అత్రిజగోత్రుడను = ఆత్రేయగోత్రము గలవాడను ఆదిశాఖ= ఋగ్వేదశాఖవాఁడు కంచెర్ల కులోద్భవుండు = కంచెర్లవంశమున బుట్టినవాఁడు, అనన్=అనగా, ప్రసిద్ధుడనై, భవదంకితంబుగాన్ = నీకె అంకితముగా. ఎల్లకవుల్, నుతింపన్=పొగడఁగా. రచియించితి = ఈశతకమును గూర్చితిని గోపకవీంద్రుఁడన్=గోపకవి శ్రేష్ఠుఁడను నీకున్, దాసుఁడను.

తా. రామా! నేను లింగమంత్రికుమారుడను. నాది ఆత్రేయగోత్రము, ఋగ్వేదము శాఖ, కంచెర్లవంశము, పేరుగోపకవి. నీభృత్యుడను కవులందరును పొగడునట్లుగా ఈ శతకమును కూర్చి నీకు అంకితముచేసితిని.

దాశరథిశతకము సమాప్తము.

శ్రీకృష్ణరాయబారము

వచనము వెల 0-6-0

భారతములో కృష్ణుడు రాయబారిగావెళ్లి దుర్యోధనునకు కర్ణునకు చెప్పిననీతులు, వారు వీరికి చేయనెంచిన దుర్మార్గము మొదలగు విషయములు బహువిపులముగా బాలురకు తేటతెల్లమగు మాటలలో వ్రాయబడినవి. ప్రతిబాలుడు చదువవలసిన పుస్తకము.

భారతనీతికథలు

మొదటిభాగము 0-4-0

భారతములోని ప్రసిద్ధిజెందిన పురుషులయొక్క కథలును తేటతెల్లమగు భాషలో వచనరూపకముగా బాలురకొరకు వ్రాయబడినవి. ప్రతివిద్యార్థి చదువవలసినపుస్తకము.

భారతనీతికథలు

రెండవ భాగం 0-5-0

పైన వ్రాసినపుస్తకములోని కథలుగాక యింకాఅందునుండు మూలకథలుచేరి వ్రాయబడినవి.

వలయువారు:—

మారుతీ రాంఅండ్‌కో.

బెజవాడ.

మారుతి హిందూదేశ చరిత్ర

II వ ఫారమునకు

యిది ప్రస్తుత సెలబసు ననుసరించి నేతి సుబ్రహ్మణ్య సోమయాజులు, B.A., L. T., గారిచేత వ్రాయబడినది.

వెల. 0—10—0 40 చిత్రపటములు కలవు.

సివిక్సు మ్యాన్యుయల్

4, 5 తరగతుల బాలురకు ప్రస్తుతస్కీము ననుసరించి మునిమాణిక్యం నరసింహ్వారావు, B. A., గారిచేత వ్రాయబడినది. చాలా బాగుగ యున్నదని పెక్కుమంది ఉపాధ్యాయులు అభిప్రాయముల నిచ్చియున్నారు. సివిక్సు పాఠములు కథలుగా వ్రాయబడినది. వెల 0-6-0 మాత్రం

అభిమన్యుడు (వచనము)

భారతవీరులలో నెల్ల అగ్రగణ్యము వహించిన వీరులలో యితను ప్రశంసనీయుడు. వీని శౌర్యము, పితృభక్తి, దేశభక్తి పెద్దలయెడ వినయము, దైవభక్తి వర్ణనాతీతము. 1, 2, 3 ఫారములు బాలురకు ఉపయోగముగాయున్నదని వాడబడుచున్నది. పెక్కుమంది ఉపాధ్యాయులు అభిప్రాయముల నిచ్చియున్నారు. వెలరు 0—6—0

భక్తకథామంజరి (వచనము)

నీతిదాయకములగు సుప్రసిద్ధిజెందిన హిందూపురాణములలోని భక్తుల కథలు మృదుమధురశైలిని 3, 4, 5 తరగతుల బాలురకు మిక్కిలి యుపయుక్తముగా యుండునట్లు వ్రాయబడినది. ప్రతిబాలుడు చదవవలసిన పుస్తకము. వెల. 0—8—0

వలయువారు:—

మారుతీరాం అండ్ కో,

బెజవాడ.

END OF
TITLE